İBN-İ ATÂULLÂH EL –İSKENDERÎ

الحكم العطائية

ابن عطاء الله السكندري

EL-HİKEMÜ’L ATÂİYYE
(Hikmetli Nasihatler)

Hazırlayan
İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı
ALTUNTAŞ

BİR KÜLTÜR HİZMETİDİR
PARA İLE SATILMAZ

İSBN:
ismailhakkialtuntas@gmail.com
http://ismailhakkialtuntas.com

Dizgi : H. İsmail Hakkı Altuntaş
Kapak :
Baskı- Cilt :

“NAMAZDA
KUR'ÂN-I KERİM'DEN BAŞKA
BİR KİTAP OKUMAK CÂİZ OLSAYDI
EL-HİKEM OKUNURDU.”

İBN-İ ATÂULLÂH EL –İSKENDERÎ
Kaddese’llâhü sırrahu’l azîz

Ebû’l-Abbâs (Ebû’l-Fazl) Tâcûddîn b. Muhammed b. Abdilkerîm b. Atâillâh eşŞâzelî el-İskenderî (hyt. 709/1309). İskenderiye’de doğdu. Mısır’ın fethinden sonra buraya yerleşen Benî Cüzâm kabîlesine mensûptur. Dedesi Abdülkerîm İskenderiye’de tanınmış bir Mâlikî fakîhi olup İbn Atâullâh’ın Letâifül-Minen’deki ifadelerinden anlaşıldığına göre şiddetli bir tasavvuf muhalifi idi. İbn Ferhun, onun Zemahşerî’nin el- Mufassal ve et-Tehzîb adlı eserlerini ihtisar ettiğini, ikinci esere yedi ciltlik bir şerh yazdığını söyler. İbn Atâullah, Nâsiruddin İbnü’l-Müneyyir’den fıkıh, Muhyiddîn el- Mazuni’den nahiv, Şerefüddîn Abdülmü’min ed-Dimyâtî’den hadîs ve Muhammed b. Mahmûd el-İsfehâni’den felsefe, mantık kelâm tahsil etti. Fıkıh âlimi olarak tanındığı bu yıllarda tasavvufa karşı iken Şâzelîyye tarîkatının piri Ebü’l-Hasan eş-Şâzelî’nin halîfesi Ebû’l-Abbâs el-Mürsî ile tanıştı ve onun sohbetlerine devâm etmeye başladı. Muhtemelen

şeyhinin izniyle va'az ve irşâd için gittiği Kāhire'ye yerleşti. Burada çevresinde Tabakātu'ş-Şâfiiyye müellifi Sübkî'nin babasının da katıldığı geniş bir cemaat oluştu. Aynı yıllarda Mısır'da bulunan İbn Teymiyye ile İbn Atâullâh ve mürîdleri arasında çıkan yoğun tartışmalar İbn Teymiyye'nin hapse atılmasına yol açtı. İbn Atâullâh mürşidi Ebû'l-Abbâs el-Mürsî vefat ettiği zamân (686/1287) Kāhire'de bulunuyordu. Hayâtının bundan sonraki dönemini Kahire'de geçiren İbn Atâullâh 13 Cemâziyelevvel 709'da (19 Ekim 1309) Medrese-i Mansûriyye'de Hakk'a yürüdü ve Karefe mezarlığında sırlandı. [1]

İbn Atâullâh el-İskenderî, Şâzelîyye tarîkatının Ebû'l-Hasan eş-Şâzelî ve hâlîfesi Ebû'l-Abbâs el-Mürsî'den sonra üçüncü büyük hâlîfesidir. Letâifül-Minen adlı eserindeki ifâdelerden babasının Ebû'l-Hasan eş-Şâzelî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz ile görüştüğü anlaşılmaktadır. [2]

Eserleri:

1. Letâifü'l-Minen:

2. et-Tenvîr fi iskâti't-tedbîr

---

[1] Kara, Mustafa, İbn Atâullah el-İskenderî, DİA, XVIV, s. 336

[2] Kendisinin Şâzelî ile görüşmüş olması târîhen mümkün ise de bu konuda kaynaklarda bilgi yoktur.

3. Miftâhu'l-felâh ve mişbâhu'l-ervâh.

4. Tâcûl-arûs el-hâvî li tehzîbi'n-nüfûs.

5. el-Kastu'l- mücerred fi ma'rifeti'l- ismi'l müfred .

6. Unvânü't-tevfik fi âdâbi't-tarîk.

7. el-Münâcâtü'l-Atâiyye.

8. el-Vasiyye ile'l-ihvân bi'l-İskenderiyye.

9. el-Hikemü'l-Atâiyye:

"İbn Atâullâh'ın tasavvufun hemen hemen bütün temel konuları ile ilgili görüşlerini yansıtan ve yaklaşık 300 kadar hikmetli sözünden meydana gelen eserin çok sayıda şerhi ve tercümesi bulunmaktadır."

"Şark ve Garp İslam âleminde büyük bir alaka toplayan bu eser hicri yedinci asırda en revnaklı çağını yaşayan Şâzelî tarîkatı ocağının ahlâk ve irfân muhîti içinde yetişen Tâcüddîn Atâullâh'ın adını tasavvuf tarihinde ebedîleştirmiş, birçok âlim ve mutasavvıf tarafından şerh ve izahları yapılmıştır."

"İbn Atâullâh'ın mürşidi Ebû'l-Abbâs Mürsi'ye takdim ettiği eserde tasavvufî hayat ve düşüncenin en tartışmalı konuları çok dikkatli bir üslûpla özlü bir şekilde anlatılmıştır.

"Taleb şân değildir, asıl şân iyi edeple rızıklanmandır."

"Seni vehim kadar yöneten bir şey yoktur."

"Başlangıcı parlak olanın sonu da parlaktır." gibi ba'zı hikmetler birer cümleden ibâret olduğu hâlde bir kaç cümle veya birkaç satırla anla-

tılan konular da vardır. Havf- recâ, kabz-bast, heybet-üns, cem-fark gibi tasavvufî hâllerin tanıtıldığı eserde namazla melâmetin, zühdle ma'rifetin, vahdet-i vücûtla vahdet-i şuhûdun, kerâmetle istikāmetin, ubûdiyyetle rubûbiyyetin .... anlamları ve ilişkileri üzerinde de durulmuştur. (...)

İbâdet ve tâat gibi konuların özlü ve etkili bir şekilde anlatılması eserin tasavvufi çevrelerin dışında da ilgi görmesini sağlamıştır.

Eserde kulluk ve dervişlik psikolojisinin son derece güçlü bir üslupla özetlenmesi sebebiyle daha sonraki yüzyıllarda sûfîler arasında "Namazda Kur'ân'dan başka bir kitâp okumak câiz olsaydı el-Hikem okunurdu."[3] sözü yaygınlık kazanmıştır.

El-Hikemü'l-Atâiyye'de müellifin yaptığı şey, önceki sûfîlerin geliştirdiği yorum ve tefekkürü Arapçanın bütün imkânlarını kullanarak şiirle nesir arasında bir üslûpla özlü cümleler hâlinde ortaya koymaktan ibarettir, görüşü de vardır.

Eserde yer alan hadislerin büyük çoğunluğu sahîh hadis kitaplarında bulunmaktadır. Müellifin ayrıca tasavvuf klasiklerinden de istifade ettiği kesin olmakla birlikte bunların hiçbirinin adından söz etmemiştir. Hikmetlerden birini okurken akla gelebilecek sorular daha sonraki

---

[3] لو جازت الصلاة بشيء غير القرآن، لجازت بحكم ابن عطاء الله

hikmetle cevaplandırılmış, böylece esere bir bütünlük kazandırılmıştır.[4]

Menkabe

"Hanefi ulemasından meşhur Kemalleddin ibn Hümam, ibn Ataullah'ın kabrini ziyaret ederken Hud Suresini okur.

يَوْمَ يَاْتِ لاَ تَكَلَّمُ نَفْسٌ اِلاَّ بِاِذْنِهِ فَمِنْهُمْ شَقِىٌّ وَسَعِيدٌ "O geldiği gün Allah'ın izni olmadan hiç kimse konuşamaz. Onlardan kimi bedbahttır, kimi mutlu." [5] ayetine gelince kabirden kendisine doğru yüksek sesle:

"Ey Kemal biz de şaki yoktur;" sesini duyar. Bunun üzerine ibn Hümam vasiyetinde vefat edince orada İbn Atâullahın yanında defn edilmesini yazar."[6]

---

[4] Kara, Mustafa, el-Hikem-i Atâiyye, DİA, XVII, s.502 (Geniş Bilgi için bkz: KARACA, H. (2006). Ahmed Mahir Efendi'nin El Muhkem Fi Şerhi'l - Hikem Adlı Eseri (İlk 100 Sayfa). İstanbul : Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı-207592-Yüksek Lisans Tezi)

[5] Hud, 105

[6] (KARAALP, 2009), s. 8 (Hikmetleri Türkçeleştirirken bu kitaptan istifade edilmiştir.)

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين وصلى الله على
سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم[7]

قال الشيخ الإمام المحقق أبو الفضل تاج الدين أحمد بن محمد بن عبد الكريم بن عطاء الله السكندري

Şeyh, Muhakkik[8] İmam Ebu'l Fazl Ahmet b. Muhammed b. Abdulkerim b. Atâullah el-İskenderiyye buyurdu ki;

من علامة الاعتماد على العمل نقصان الرجاء عند وجود الزلل

"Hatalardan dolayı Allah Teâlâ'nın rahmetinden ümidinin azalması, amele itimat ve güvenin işaretidir.

---

[7] http://0alsoufia.jeeran.com/hekam.html
Arapça metinler bu siteden alınmıştır. (Erişim;17 Haziran 2010)

[8] Gerçeği bulmuş, gerçek

ارادتك التجريد مع إقامة الله إياك في الأسباب من الشهوة الخفية

"Allah Teâlâ seni sebeplerle halk ettiği halde onlardan uzak durmanda nefsinin gizli bir şehveti vardır."

وارادتك الأسباب مع إقامة الله إياك في التجريد انحطاط عن الهمة العلية

"Allah Teâlâ'nın murat ettiği bazı sebeplerden uzak durmayı istemen senin yüce himmetten inişin demektir."[9]

سوابق الهمم لا تخرق أسوار الأقدار

"Ne kadar tesir eden himmete kavuşulsa da, kaderlerin surlarını aşamazlar."[10]

---

[9] **"Hayır Allah Teâlâ'nın istediği şeydir."**
Bu rehbersiz yolu kendi başına gidenlerin haline benzer. Allah Teâlâ'nın muradı sebepler zincirini hiçbir zaman kaldırmaz. Her yapılacak şeyin ve himmetin bir vakti vardır. **"Hayır Allah Teâlâ'nın istediği şeydir."**

[10] Şeyhlerin himmeti Allah Teâlâ'nın kaderini değiştirmez. Mevlana, Mesnevi´de buyurdu ki;

"Allah Teâlâ canibinden evliyanın öyle bir kudreti vardır ki atılmış oku yolundan çevirirler."

(Mesnevi, c. I, b. 1669)

Abdülkadir Geylânî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;

"Ben kaza-i Mübrem-i (tedbir ve maharetin tesiri olmayan kaza) def ederim"

Bu kaza Allah Teâlâ katındaki Muallâk (değişebilen) kaza ile Melaikelerin katında bilinen mübrem (değişmeyen) görünen kaza-i ilahidir. Asıl olan kaza-i mübremde hiçbir türlü tasarruf olmaz.

Hadis-i şerifi bu hakikate işaret eder.

"Kaza, kaza ile ret olunur."

Yazılmış alnına fa´ilin her ne ise reddi nâ-kabul
Hüner bu defteri almalı, hoşça dürmektir
Musaddaktır bu dava ta ezelden mühr-i hikmette
Cihana gelmekten maksat bu tatbikatı görmektir.

Neyzen Tevfik kaddese'llâhü sırrahu'l azîz (ALTUNTAŞ, 2005)

Bu dünya üzerinde çeşitli müşküllerin görülmesi, perde arkasından hakikâtin suretlerinin gidip gelmesi hadisesidir. Dışarıdan bakanlar, suretin hareketine irade isnat ederler. Ama duruma vâkıf olanlar, hemen her meseleyi ilâhî iradeye havale etmektedir. Böyle yapanlar, duruma tedbir olma sıkıntısından halâs olmuştur. Vakti gelince zarurî olarak sıkıntılar gelir gider, bir şekil alır.

Tedbîrini terk eyle, takdir Hudâ'nındır.
Sen yoksun o benlikler hep vehm-ü gümânındır.
Birden bire bul aşkı bu tühfe bulanındır
Devrân olalı devrân Erbâb-ı safânındır.
Âşıkta keder neyler gam halk-ı cihânındır

أرح نفسك من التدبير فما قام به غيرك

Şeyh Galib kuddise sırruhu'l-azîz

Ayrıca hayrın açılacağı kapının yönünü insan tespit edemez. Belki onun niyetinde kemal penceresini ancak iptilalar açabilir. Bu hikmete vasıl olmakta ta başka bir haldir.

[Evliya derecesini bulmuş bir zat varmış. Kürsüye çıkıp vaaz ederken daima:

"Yâ Rabbî, hırsızlara haramilere rahmet kıl!" Diye dua edermiş. Sebebini sormuşlar. Cevaben:

"Ben Bağdatlı bir tüccardım, çok zengindim ve iyiden iyiye dünyaya dalmıştım. Bir gün sahradan geçerken, kervanımın birini haramiler soydu. Bu vak'adan biraz aklım başıma gelir gibi oldu. Bir başka geçişte, malımın bir kısmını daha gasbettiler. Üçüncüde ise, tîg u teber şâh-ı levend on parasız kaldım. Bu suretle aç ve bî-ilâç kalınca bir tekkeye iltica ettim. İşte orada Allah'ım bana bir kâmil mürşit ihsan etti ve bu devlete nail oldum. Bu nimete o haramîler yüzünden eriştiğim için onlara hayır duâ ediyorum," demiş.] (Ken'an Rifâî, Sohbetler, hzl: Sâmiha Ayverdi, İst, 2000, s.86)

Hâkimest yef'alullah-ı mâyeşâ
O zi ayn-ı derd engîzed deva

"Allah Teâlâ hâkimdir, istediğini yapar; o, derdin içinden deva çıkarır" (AYVERDİ, Sâmiha, Âbide Şahsiyetler, İst. 1976, s.10)

عنك لا تقم به لنفسك

"Nefsini tedbirden rahat tut. Senden başkasının Allah Teâlâ sana yapacağını sen kendine yapamazsın."[11]

اجتهادك فيما ضمن لك وتقصيرك فيما طلب منك. دليل على انطماس البصيرة منك

"Sana verileceği kesin olunanda (rızık) gayret etmen,[12] senden istenilende (kullukta) ise

---

[11] **"Bazen bir şeyden hoşlanmazsınız. Hâlbuki o şey sizin için bir hayırdır. Bazen de bir şeyi seversiniz hâlbuki o şey sizin için bir şerdir. Allah Teâlâ bilir, sizler ise bilmezsiniz."** (Bakara, 216)

Allah Teâlâ iyi kul olsun veya olamasın, kullarının başına gelecek felaket ve musibetleri önlemek, geri çevirmek de Rabb´ları olarak tasarrufunu kullanır. Musibetlerini belirli zamana erteler veya layık oldukları cezayı indirir.

Bir Hadisi Kutsi´de Allah Teâlâ buyurdu ki,

"Kullarımdan bazılarını fakir yaptım. Eğer zengin yapsa idim, kendileri için fena olurdu. Bazılarını da hasta yaptım, eğer devamlı afiyette yapsa idim onlar için fena olurdu. Ben kullarımın ihtiyaçlarını bilirim. Ona göre tedbir alırım"

[12] "Rızkı veren Allah Teâlâ'dır; O herkesin rızkını

gevşeklik göstermen kalp gözünün kör olmasına delildir.”[13]

---

takdir ve taksim etmiştir. Hakk’ın takdirini değiştirmek mümkün olmadığına göre, insanın kendisini Kur’ân-ı Kerîm’e göre değiştirmesi isabetli bir davranıştır.

Rızkın peşinde koşmayıp, Rezzâk’ın peşinde koşmak, insanın hareketlerinin Kur'ân-ı Kerim'e göre tanzimini sağlar. Mülkün sahibi olan Allah Teâlâ kulu için ezelde ne takdir etmişse, ziyade ve noksansız olarak ona ulaşır. Rızkın peşine düşen insan, Rezzâk’dan uzaklaşacağı için, meşru ve gayr-i meşru sınırını kaybeder, ölçüyü kaçırır; ihtiras, kıskançlık vs. gibi kötü huyların hükmü altına girer. Bu kimse de Allah Teâlâ ezelde onun için ne taksim etmişse, ziyade ve noksansız yine ona sahip olur. Rızkın peşinde koşan, ava gidip avlanan avcı gibi, sahip olduğunu zannettiği malının esîri olur. Rızkı verenin arkasından giden ise, verenin rızasına göre kazancını tasarruf eder. Dünya malı bazen gelir, bazen gider. Dünya malı insana teveccüh ettiği zaman onu sevindirir, gitmesi de üzer. Gelip-gidene değil de, bu med ve cezrin (yükselme ve inme) Rabb’ine teveccüh eden kimse, kâr-zarar peşinde koşmaktan kurtulur. Nitekim bir ayet-i kerimede: **“Böylece elinizden çıkana üzülmeyiniz ve Allah Teâlâ’nın size verdiği nimetlerle sevinip şımarmayınız. Çünkü Allah Teâlâ kendini beğenip böbürlenenleri sevmez”** (Hadîd, 23) buyrulur. (Mevlânâ Celâleddin Rûmî, Fîhi Mâ Fîh, trc. Ahmed Avni Konuk, hzl. Selçuk Eraydın, İst. 2001, s. XXI)

[13] **“Yeryüzünde dolaşmıyorlar mı ki, orada olanları**

لا يكون تأخر أمد الأعطاء مع الإلحاح في الدعاء موجباً ليأسك. فهو ضمن لك الإجابة فيما يختاره لك لا فيما تختاره لنفسك. وفي الوقت الذي يريد لا في الوقت الذي تريد

"Israrla talepte bulunduğun halde duânın kabulünün gecikmesinden ötürü bana icabet edilmedi diye umutsuzluğa karamsarlığa düşme.[14] Çünkü Allah Teâlâ vereceğine kefil olmuştur. Ancak senin kendine seçtiğini değil sana uygun olanı dilemiştir. Ve senin istediğin zamanda değil, kendi istediği zamanda sana verir."[15]

---

akledecek kalbleri, işitecek kulakları olsun. Ama yalnız gözler kör olmaz, fakat göğüslerde olan kalbler de körleşir." (Hac, 46)

[14] **"Allah Teâlâ duâda ısrâr edenleri sever."** Suyuti, Camiü's-Sağîr, 2, 1876

[15] Allah Teâlâ bir işi, vakti gelmeden yapmak için acele etmez. Yapacağı işlere muayyen bir zaman koyar ve onları koyduğu kanunlara göre zamanı gelince icra eder. Önceden belirlediği zamandan geciktirmediği gibi zamanı gelmeden yapmağa kalkmaz. Aksine her şeyi, hangi zamanda yapılmasını takdir buyurmuş ise, o zaman yapar.

Hakikat ilminin sahipleri, Allah Teâlâ´nın Sabur isminin tecellisi olan kişilerdir. Çünkü onlar olmuş

olayı veya olacak olayı hakikati ile bilirler. Allah Teâlâ´nın kullarına sabrı tavsiye etmesi ise, kulların cehaletinden dolayı hataya düşmemeleri içindir. **İşin sonunu görmeyene sabır en güzel şeydir.** Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin **"ilmin başı sabırdır"** buyurması, neticeye iyi şekilde ulaşmanın tek formülü olduğundandır. (ALTUNTAŞ, 2005), s.243

[Sabırda dikkatli olunması gereken en önemeli husus ayık ve uyanık olmaktır. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Sabır (hadisenin) sarsıntı tesiri yaptığı ilk anda, gösterilen tahammüldür. " (Buhârî. Cenaiz. 32. 43. Ahkâm. 11; Müslim. Cenaiz. 14-15; Tirmizi, Cenaiz, 13; Nesai. Cenaiz. 22; İbn. Mâce. Cenaiz. 55 Ebu Davud. Cenaiz. 27)

Allah Teâlâ kulun hakkında ceza vermek murat etse bile cedlerine ve nesillerine nazar ederek çok zaman bağışlamıştır. Onun için insanların kendi aralarındaki muamelelerinde sabırlı olması gereklidir.

"Bir gün Davut aleyhisselâm kendisine zulmeden birine beddua etmiş icabet geç olmuştu. Davut aleyhisselâm bu duruma çok üzüldü. Allah Teâlâ

"Ey Davut! Sende bir kimseye zulmedersen, o da sana beddua ederse; Ben sana geç icabet ettiğim gibi ona da geç icabet edeyim diye, isteğine geç cevap verdim"

Bu nedenle kul Allah Teâlâ´dan bir şeyi ister. Allah Teâlâ;

"Peki, fakat ben bunu sana, gerektiği bir vakitte vereceğim" der. Bu verme ya dünyada veya ahirette

لا يشككنك في الوعد عدم وقوع الموعود وأن تعين زمنه لئلا يكون ذلك قدحاً في بصيرتك واخماداً لنور سريرتك

"Zamanı belirlenmiş bile olsa verilen sözün vaki olmaması seni şüpheye düşürmesin.[16] Çünkü şüphe kalp gözünü zedeler ve sırrının nurunu söndürür."

إذا فتح لك وجهة من التعرف فلا تبال معها أن قل عملك. فإنه ما فتحها لك إلا وهو يريد أن يتعرف إليك ألم تعلم أن التعرف هو مورده عليك والأعمال فأنت مهديها إليه مما هو مورده عليك مورده عليك

"Sana marifet kapısı açılmış ise amelinin

---

olur. Ahirette olan ise daha makbuldür.] (ALTUNTAŞ, Kırk Hadis, 2009), s.106

[16] **"Hiçbir kul yoktur ki, onun razı olduğu ve olmadığı hüküm vereyim de onun için hayırlı olmasın."** (Ramuz) **"Allah Teâlâ´nın izni olmadıkça musibetten bir şey isabet etmez. Her kim Allah Teâlâ´ya iman ederse kalbini hidayete erdirir. Allah Teâlâ her şeyi hakkıyla bilendir."** (Teğabun, 11) **"Bana duâ edenin duâsına cevâb veririm."** Bakara, 186

azlığına aldırma.[17] Çünkü Allah Teâlâ sana o kapıyı ancak kendisini tanıtmak için açmıştır. Bilmez misinki marifet sebeplerini sana gönderen O'dur.[18] Amelleri ise ona gönderen sensin. Senin ona gönderdiğin ibadet nerede, O'nun sana gönderdikleri nerede!”[19]

---

[17] Allah Teâlâ marifeti ârifleri ile kullarına ihsan eder. Büyükler **“Arifler yanında ibadet etmek, Hüdâ ile geçirilmeyen vakit zayi olmuştur”** buyurmuşturlar.

[18] **“Her işi eden eyleyen Allah, vela havle velâ kuvvete illa billâh.”** (İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi)

[19] **“Ey Âdemoğlu! Beni zikrettikçe şükürdesin. Unuttukça küfürdesin.”** (Râmuz)

“Ey Hâlık-ı kâinat! İlticâgâhım ancak sensin. Üzüntü ve sürûr zamanımda da sana yalvarırım. Günahlarım büyüktür, fakat senin affın ondan daha büyük değil midir? Münâcatımı işitiyorsun. Gönlümde muhabbetini eksik etme. Beni bin yıl ateşinde yaksan yine senden ümidimi kesmem. Rehberim sen olursan, hiçbir vakitte gümrah (yolunu kaybetmiş, sapıtmış, azmış) **olmam. Sen bana yol göstermezsen ilelebet dalâletten kurtulamam.”**

“Yâ İlâhi! En büyük korkum, beni kapından tard edecek olursan ne yapacağım. Senin yükselttiğini kimse alçaltamaz. Senin alçalttığını kimse yükseltemez. Hâlik sensin, hakîm ve âlim olan sensin, ilmin her şeyi kaplamıştır, rahmetin her şeye şamildir. Felâketzedelere yardım eden, musîbetzedelerin imdadına yetişen, kalbleri kırı-

تنوعت أجناس الأعمال لتنوع واردات الأحوال

"Allah Teâlâ'dan gelen ilahi varidat hallerinin çeşitliliği sebebiyle amellerin cinsleri de değişir" [20]

---

lanlara teselli veren Sensin. Kullarına yardım için daima hazırsın. Bütün esrar ve efkârı bilen Sensin. Bütün nimetleri bahşedensin. Fakirlerin dostu sensin. Sadıkların, tahirlerin yardımcısı sensin. Yardımını isteyenlerin hepsine yardım edersin"

"Ya Rab! Biz aciz, fakir, nakıs, zayıf ve fânî kullarınız. Ebedî ve ezelî olan, zengin ve kudretli olan, rahîm ve alîm olan sensin. Senin marifet ve muhabbet nurunu arıyoruz. Muhabbet ve marifetini ihsan eyle. Günahlarımızı affeyle." (İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi)

[20] **"Ben kulun beni düşündüğü gibiyim. Dilediği gibi düşünsün"** (Buhari, Tevhid, 15; Müslim, Dua ve Zikir, 21.)

Bu hadîs-i kudsîye göre bütün anlayışlar anlayış olsada anlayıştan anlayışa fark vardır.

Allah Teâlâ iki insana bir tecelli ile iki defa tecelli etmez.

Yine bir insana dahi bir tecelli ile iki defa tecelli eylemez.

İlâhî tecelli **"O her gün yeni bir iştedir."** (Rahman,29) âyetinde beyan edildiği üzere Allah Teâlâ her an ve zaman her şeyi yenilemekte olup her şeye ve zamanda ayrı ayrı tecelli etmektedir. Bu husus

şuradan bilinir. Gerek insan ve gerek canlı olan ve olmayan bütün mahlûkâtda kalben ve şeklen yekdiğerine farksız benzerliği olmaz. Muhakkak bir farkı olacaktır. Ancak bazılarının aralarında fark olduğu anlaşılması da çok zordur. (Nazif Hasan Dede, Ta'rifü's Sülûk)

Ahmed Âmiş kaddese'llâhü sırrahu'l azîz Hazretleri buyurdu ki;

"Allah tecellisini tekrar etmez." "Esmâ-ı İlâhiye, Zât-ı İlâhiye'nin libâsıdır. Her an bir libâs ile zuhur eder. Onun hükmü bitince diğer bir isimle telebbüs eder." Allah bu dünyada esma ile tecelli buyurur. Hangi esma ile zuhur ederse, diğerleri ona tâ'bi olur." (Güneren, M.Fatih, H. Şabâniye Âzizânın Hikmetli Sözleri ve Hatıralarım, İst, 2003, s. 68)

Hikâye

Vaktiyle valinin biri azlolunmuş, hayli zaman açıkta kalmış. Bir gün uşağı: Efendi, demiş, filân ağaç kovuğunda bir zat oturur herkes gidip onun duasını alır, büyük bir zattır. Haydi, biz de gidelim de senin için duâ isteyelim!

Efendi de uşağın sözünü dinleyerek kalkar ve beraberce o zâta giderler. Elini öpüp hacetlerini söylerler. O zat da:

"Yâ Rabbî, der, ne kadar hayır sahipleri ne kadar sâlihler, âşıklar varsa onların yüzü suyu hürmetine bu adama yakında bir memuriyet ihsan et!"

Bu duayı aldıktan sonra Efendi ve uşak evlerine dönerler. Biraz sonra da bir yaver gelerek filân yere vali tayin olduğunu bildirir. Aradan beş on sene geçtikten sonra vali tekrar azlolunur. Yine uşağın

الأعمال صور قائمة وأرواحها وجود سر الإخلاص فيها

"Ameller ayaktaki suretler (heykeller) dir. O heykellerin ruhları ise ihlâs sırrının bulunmasıyladır." [21]

---

teklifi üzerine ağaç kavuğundaki zâta gidip yeniden duâ isterler. Ama bu defa o zat:

Yâ Rabbî, ne kadar meyhaneci, edepsiz, katil, hırsız kulların varsa onların yüzü suyu hürmetine bu adama bir memuriyet ver," diye duâ eder. Bu türlü bir niyaz beklemeyen valinin hayreti karşısında:

"Merak etme oğlum, tecelli devir devirdir bu da hak, o da hak... Sen işine bak tayin olunursun," diye cevap verir. Gerçekten de üç gün sonra tekrar bir tâyin çıkarak adamcağız yeni işine gider.

Bazı kimseler görüyorsun, Hak yolunda oldukları halde birçok maddî mahrumiyetler ve elemler içindedirler. Fakat onların içinde bulundukları ateşte ne gülistanlar gizlidir. Allah Teâlâ'dan uzak kalan bir kimse ise, ne kadar zevk ve safa içinde de olsa yine ateşin içindedir. Çünkü aslı ateştir neticede de yine ateşe munkalip olur.

Fakat bu iki ateş arasında azîm farklar vardır. Biri ateş görünür içi gülistandır. Biri gülistan görünür içi ateştir. Fark bu.." (Ken'an Rifâî, Sohbetler, hzl: Sâmiha Ayverdi, İst, 2000, s. 160

[21] Ayakta durabilmeleri için gerekli can ise ihlâs sırrıdır.

ادفن وجودك في أرض الخمول. فما نبت مما لم يدفن لا يتم نتاجه

“Vücudunu toprağa defin et.[22] Çünkü toprağa gömülmeyen bir tohumun yeşerdiği görülmemiştir.”[23] (Hem toprak ol, hem de toprak-

---

“Kim kırk sabah Allah Teâlâ´ya ihlâslı olursa, kalbinden lisanına hikmet çeşmeleri akmaya başlar.” (Câmiu's-Sagîr)

“Allah Teâlâ ihlâs makamına ulaştırırsa ihlâs sahibi kurtulur, emniyet makamına varır. Hiçbir ayna yoktur ki, ayna olduktan sonra tekrar demir haline gelsin. Hiçbir ekmek yoktur ki, tekrar harmandaki buğday şekline dönsün.” (Mesnevi c.II, b.1316–1317)

[22] الخمول tembellik, miskinlik. Toprağın tembelliği hakarete, ezaya tepkisiz olması demektir. Ne atılırsa kabul eder.

[23] Tohumun yeşermesi için toprağın sakin kalması gerekir. Eğer kök hava alırsa büyüyemez.

Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sâdık yârim kara topraktır
Beyhude dolandım boşa yoruldum
Benim sâdık yârim kara topraktır

Nice güzellere bağlandım kaldım
Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum
Her türlü isteğim topraktan aldım

Benim sâdık yârim kara topraktır

Koyun verdi kuzu verdi süt verdi
Yemek verdi ekmek verdi et verdi
Kazma ile döğmeyince kıt verdi
Benim sâdık yârim kara topraktır

Âdemden bu deme neslim getirdi
Bana türlü türlü meyve yedirdi
Her gün beni tepesinde götürdü
Benim sâdık yârim kara topraktır

Karnın yardım kazmayman belinen
Yüzün yırttım tırnağınan elinen
Yine beni karşıladı gülünen
Benim sâdık yârim kara topraktır

İşkence yaptıkça bana gülerdi
Bunda yalan yoktur herkes de gördü
Bir çekirdek verdim dört bostan verdi
Benim sâdık yârim kara topraktır

Bütün kusurumu toprak gizliyor
Merhem çalıp yaralarım düzlüyor
Kolun açmış yollarımı gözlüyor
Benim sâdık yârim kara topraktır

Her kim ki, olursa bu sırra mazhar
Dünyaya bırakır ölmez bir eser
Gün gelir Veysel'i bağrına basar
Benim sâdık yârim kara topraktır

Âşık Veysel

ta sırlan demektir.)

ما نفع القلب شئ مثل عزله يدخل بها ميدان فكرة

“Halktan uzak tefekkür meydanına dalmak kadar kalbe faydalı bir şey yoktur.”[24]

كيف يشرق قلب صور الأكوان منطبعة في مرآته. أم كيف يرحل إلى الله وهو مكبل بشهواته. أم كيف يطمع أن يدخل حضرة الله ولم يتطهر من جنابه غفلاته. أم كيف يرجو أن يفهم دقائق الأسرار وهو لم يتب من هفواته.

“Nefis ve dünya arzuları bir kalbin aynasında izleyip takip ettiyse, o kalp nasıl aydınlık verebilir? Nefsin şehvetlerine arzularına bağlı kimse Allah Teâlâ'ya doğru nasıl yolculuk yapabilir? Gafletin cenabetinden yıkanmayan kimse Allah Teâlâ’nın huzuruna nasıl çıkabilir? Günahların-

---

[24] **“Hal sahibi olmak aşk ve muhabbet, terk ve uzlet ister, yoksa söz ve gaflet insana hal olmaz! Hakk’ın cezbesi zuhur etmedikçe**, **bu yakınlık ve uyanıklık kimseden zuhur etmez.”** (Selim Divane, Sadıkların Müşkillerinin Anahtarı, Ahmed Sadık Yivlik, İst, 1998, s.95)

dan tövbe etmeyen kimse ince sırları nasıl öğrenebilir?"

الكون كله ظلمة وإنما أناره ظهور الحق فيه. فمن رأى الكون ولم يشهده فيه أو عنده أو قبله أو بعده فقد أعوزه وجود الأنوار. وحجبت عنه شموس المعارف بسحب الآثار.

Varlıkların hepsi karanlık (yokluk) içinde idi. Onu aydınlatan (var eden) Hakk'ın zuhuru (tecellisi) dir.[25] Kim ki varlıkları görüp içinde veya yanında veya ondan evvel veya ondan sonra Allah Teâlâ'yı görmedi ise o kimse ilahi nurları kaçırmıştır. Marifetin güneşi ile arasına varlıkların bulutu girmiştir.[26]

---

[25] **"Ashab-ı kiramdan Ebu Rezin el Ukaylî radiyallâhü anh bir keresinde Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme;**

"Rabbimiz mahlûkatı yaratmazdan önce nerede idi? diye sorar. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemde;

"Üstünde ve altında hava olmayan â'ma da idi" diye buyurur." (Tirmizi, Tefsir sure 11. 1; İbn. Mâce. Mukaddime. 13; İbn Hanbel. IV/11. 12)

[26] Niyâzî-i Mısrî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;

Bil ki, güneş nereye yönelse, karşısında karanlık

görmez. Karşısına düşen her şey aydınlık (nur) görünür. Güneşin gördüğü nur, karşısına düşen eşyayı ışıklandıran kendi yüzünün nurudur. Ama zulmetin karşısında aydınlık olmaz. Karanlık, karşısında bulunan eşyada daima karanlık görür. Bu karanlık, karşısına düşen eşyayı karartan kendi karanlığıdır. İmdi güneş, kendine kıyasen, bütün âlemin nurdan ibaret bulunduğunu zanneder. Zulmet (karanlık) ise, kendisine kıyas ederek bütün eşyanın zulmetten ibaret olduğunu sanar.

Güneş, arif-i billâh olan muvahhid mü'minin misalidir. Bu zaten bütün eşyada, kendi irfanının, tevhidinin, imanının ve ayanının **“Hiçbir şey yoktur ki Allah Teâlâ'yı hamd ile tesbih etmesin. Lakin siz onların tesbihlerini anlayamazsınız.”** (İsra, 44) Ayetinin ifade ettiği gibi aksini, nurunu görür. Hâlbuki aslında eşyanın bir kısmında cehalet, küfür ve isyan zulmeti vardır. Fakat o mü'minin bakışının nuru, bütün eşyayı kaplar da o, hepsinde sadece nur görür. Bütün insanlara iyi zan besler. Bu sıfat, bir insana, ancak kemale eriştiren bir mürşid-i kâmilin terbiyesi altında iç tasfiyesiyle mümkün olur.

Zulmet ise cehalet ile kalbi kararmış cahile benzer. Bu adam, bütün eşyada bir eksiklik görür, herkeste bir ayıp arar. Cahil neye baksa, cehaletinin ve ayıbının siyahlığı o şeye akseder. Baktığı şey ne olursa olsun onda muhakkak bir ayıp ve noksan bulur. Fukara bilmez ki o, kendi ayıp ve noksanıdır, oradan kendine aksetmiştir.

Binaenaleyh, ey Ehlullah yolunda süluk eden talip, Allah'ta mücahede et ki ruhunun güneşi battığı yerden doğsun, tutulduğu yerden açılsın, kalbinin

مما يدلك على وجود قهره سبحانه أن حجبك عنه بما ليس بموجود معه

"Allah Teâlâ'nın "kahhar" sıfatının bir delilide odur ki; beraberinde olmayan bir şeyle seni perdelemesidir." [27]

كيف يتصور أن يحجبه شئ وهو الذي أظهر كل شئ

"Her şeyi aşikâre ortaya çıkaran Allah Teâlâ iken bir şeyin onu perdelemesi nasıl tasavvur edebilir."[28]

âlemleri nurlansın, nuru yüzüne vursun ve senin yüzünden karşında bulunanlara yansıyarak hepsini aydınlatsın. Karşında bulunanlar, senin ilim ve irfanının nurundan istifade etsin, senin gölgende, yani cisminin ve bedeninin gölgesinde istirahat etsinler. İşte güzel huyun kemali budur. (ATEŞ, 1971)Üçüncü sofra

[27] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Allah Teâlâ yüzünden perdeyi açsa yüzün şuaları ve nurları gözünün gördüğü her şeyi yakar kül eder." **(**Müslim, İman, 79; İbn Mâce. Mukaddime. 13; İbn. Hanbel, III/401)

[28] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Nefsim elinde olan Allah'a yemin olsun ki en alttaki dünyaya, iple bir adam sarkıtmış olsanız,

كيف يتصور أن يحجبه شئ وهو الذي ظهر بكل شئ

"Her şeyin aşikâre ortaya çıkması Allah Teâlâ ile olurken bir şeyin onu perdelemesi nasıl tasavvur edebilir."

كيف يتصور أن يحجبه شئ وهو الذي ظهر من كل شئ

"Her şeyden Allah Teâlâ zuhur ederken hangi şeyin onu perdelemesi nasıl tasavvur edebilir."[29]

---

mutlaka Allah Teâlâ'nın üzerine düşer.." (Tirmizi Hadisin garib olduğunu söyler. Tirmizi. Tefsir, 57; İbn. Hanbel. 2/370; bkz. Sehavi. 543: Aclûnî. 11/153)

İbn-ül Arabî'nin Fütuhat el-Mekkiye adlı eserine atfen Nihat Keklik Arabî'nin

"...varlıkta ancak Allah Teâlâ vardır..." dediğini belirtmektedir.

"...Muhakkak vücutta Allah Teâlâ vardır. Ondan başkası ise hayalî, vücuttur. Hak bu hayalî vücutta zahir olduğu zaman orada ancak kendi hakikati hasebiyle zahir olur, hakiki Vücûdu olan zatıyla değil..." (KEKLİK, 1980), s.405.

[29] Zatın biri rüyasında kendisini Hazreti İbrahim ile Hazreti Âdem aleyhisselâmın kabirleri arasında görür. Bir nidâ gelir:

"Allah Teâlâ'nın güzel isimlerini oku." Bu zat da başlar Allah Teâlâ'nın bilinen doksandokuz güzel

كيف يتصور أن يحجبه شئ وهو أقرب إليك في كل شئ

ismini okumaya ve tamamlayınca, yine aynı ses:

"Allah Teâlâ'nın güzel isimlerini oku." Zat düşünmeğe başlar ve

"İşte okudum" der. Bu defa aynı ses:

"Hayır, tamamını okumadın, hani Hüve't-tâcirü, ve'z-zâiru, ve'l-hârisu" **(o tüccar, çiftçi, sanatkâr'** dır**).**

Bunları duyan zât korkmaya ve vücûdu titremeye başlar, derhal kalkıp camiye gelir. Mısır'da Abdülganî Nablusî kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz hazretlerini bulur ve ona rüyasını anlatır. Rüyâyı dinleyen Abdülganî Hazretleri:

"Senin tevhid görme zamanın gelmiş olduğu anlaşılıyor." Diyerek ona tevhid telkin eder.

İşte hazreti Âdem aleyhisselâm gerek **"Esmâ-i Hakkîyye"** olan alîm, semiî, basîr, kâdir, kayyûm gibi isimler olsun, gerekse **"Esmâ-i halkîyye"** yi meselâ, tâcir (ticaret eden), zâri (ziraat ve çiftçilikle meşgul), hâris (sanat işiyle meşgul) gibi isimleri câmidir. Amma Hakk ticaret yapar mı? Allah Teâlâ çiftçilik yapar mı? Diye sorular akla gelebilir. Ya Hakk'ın kudreti olmasa bir şey olur mu, olmaz. Bütün her şey ancak Hakk'ın vücûdu ve Hakk'ın kudretiyle olur." Ne sırdır âlem'el-esmâ" beytinde "Sırr-ı allem'el esmâ" ya işaret olunmaktadır. Hazreti Âdem aleyhisselâma bütün isimler öğretildi, isimler onda zâhir oldu. Yani ruh nefh olunca bütün isimler andan zâhir olur, demektir.

“Her şeye en yakın Allah Teâlâ iken başkasının ona perde olması tasavvur edilebilir mi?”[30]

كيف يتصور أن يحجبه شئ وهو الذي أظهر لكل شئ

“Her şey onun bilinmesi için zuhur ederken başkasının ona perde olması tasavvur edilebilir mi?”[31]

كيف يتصور أن يحجبه شئ وهو الواحد الذي ليس معه شئ

“Tek ve eşi olmayan Allah Tela'ya herhangi bir varlığın hicap olması tasavvur edilebilir mi?”

---

[30] **“Biz ona (insana) şah damarından daha yakınız” .** (Kaf, 16)

“Göklerde olanlar da, yerde olanlar da Allah’ındır. Allah, her şeyi kuşatır” . (Nisa, 126)

“O, evvel, âhir, zahir ve bâtındır. O, her şeyi bilicidir”. (Hadid, 3)

[31] **“Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi istedim, mahlûkatı yarattım”** (Keşfu’l-Hafâ, 2016) hadisine göre Allah Teâlâ’dan bütün mahlûkatı yaratmıştır. Bu yaratılmada ise aşk ve sevgi oluşmuş iyi ve kötü dahil olmak şartıyla her şey on aşık olmuştur.

Kur’ân-ı Kerim’deki **“Allah onları, onlar da Allah’ı severler.”** (Mâide, 54) ayetinde sevginin ve muhabbetin önce Allah Teâlâ’dan geldiği anlaşılmaktadır.

وكيف يتصور أن يحجبه شئ وهو الذي الظاهر قبل وجود كل شئ

"Her şey için zahir iken, herhangi bir şeyin onu perdelemesi nasıl düşünülebilir."

وكيف يتصور أن يحجبه شئ ولولاه ما كان وجود كل شئ يا عجباً كيف يظهر الوجود في العدم. أم كيف يثبت الحادث مع من له وصف القدم

"Eğer kâinatı yaratmasa idi, hiçbir şeyin var olma imkânı olmayacaktı. "Yokluk" özelliği olanın varlığın kendisi olana hicap olması tasavvur edilebilir mi?" [32]

ما ترك من الجهل شيأ من أراد أن يحدث في الوقت غير ما أظهره الله فيه.

"Allah Teâlâ kısmet ettiği şeyin yanında başka bir şey araması kişinin, cahillikten hiçbir şey

[32] "Âlem **"Varlık"** ve **"yokluk"** açısından değerlendirilince, **"Yüce Allah Teâlâ'nın vücudundan başkası, saf yokluktur..."** Çünkü Allah Teâlâ'nın varlığı, kendi hakikati sebebiyle, kendiliğinden "var"dır. Allah Teâlâ âlemle görünüşe çıktığı ve O'nunla belirlendiği için, bütün varlıkların aslı olarak kabul edilmiştir." (KEKLİK, 1980), s.383-386

terk etmemesi demektir."[33]

[33] [Şöyle ki: Allah Teâlâ mahlûkatı yaratmış, her şeyi tam yerli yerince koymuştur. Bir kul, Allah Teâlâ'nın fiillerinden kendi ilmine, zevkine ve tab'ına aykırı olan bir şeyi sormak isterse Allah Teâlâ onun basiret gözünü açar ve kul Allah Teâlâ'nın o şeydeki hikmetini görür. Bu suretle kul, zaruri olarak kalbinden niçin, nasıl sorularını çıkarır ve artık ondan hayret etmez. Onu yerine layık görür. Artık hiç bir şeyin sinek kanadı kadar fazla yahut eksik tarafını dahi Rabbına sormayı kendine yakıştıramaz. Elbette bir hastalığın, bir kusurun, bir eksikliğin, bir fakirliğin, bir zararın, bir cehlin, bir küfrün kaldırılmasını doğru bulmaz. Allah Teâlâ'nın insanlara ezelde taksim ettiği rızkı, eceli, kudreti, aczi, taati ve masiyeti değiştirmeyi istemez. Eşyayı olduğu gibi görür. Bunların hepsini, içinde hiç zulüm olmayan, sırf adalet ve eksiksiz sırf kemal, hiç bozukluğu, eğriliği büğrülüğü olmayan tam doğru kabul eder. Her şer sandığının altında bir hayır vardır ve her zarar sandığı şeyin sonunda bir fayda vardır. Bir zaman zulmetin kapladığı bir şeyi, başka bir zaman nur kaplar. Allah Teâlâ cömert, kerim ve merhametlidir. Yaratıklarına asla cimrilik etmez. Onların yararına olan bir şeyi kendine alıkoymaz. İşte bu, ikinci bir soru daha meydana çıkarır ki keşf erbabı bunu sormaktan ve buna cevap vermekten menedilmişler, bilginler bunda hayrete düşmüşlerdir.

"Bizi buna ileten Allah'a hamdolsun. Allah bize hidayet etmeseydi, biz hidayete eremezdik." (A'raf, 43)- (ATEŞ, 1971), Onuncu sofra

إحالتك الأعمال على وجود الفراغ من رعونات النفس.

"Amelleri varlığı olmayan fânî şeylere havale etmek, nefsin sersemliğindendir." [34]

لا تطلب منه أن يخرجك من حالة ليستعملك فيما سواها. فلو أراد لاستعملك من غير إخراج.

"Seni bir halden çıkarıp başka bir hale koymasını O'ndan isteme. Çünkü o dilerse sen çıkmak istemesen de senin halini değiştirebilir."[35]

---

[34] Dünyâda **"ben azîzim"**, **"ben kerîmim"** diyenlere;

"Allâh da kendileriyle alay eder ve onları bırakır; taşkınları içinde bocalayıp dururlar." (Bakara, 15)

âyeti celîlesi üzere kıyamet gününde istihza (alay) ederek:

"Tad. Şüphesiz sen çok yüce ve kerimsin." (Duhan, 49)

buyuracaktır. Onun için ilâhî sıfatın her biri tuzaktır. (Anlayanlar dahi sonra anlamadıklarını itiraf ederler.)

"Onlar tuzak kuruyorlar. Allah da onların tuzaklarını boşa çıkarıyor. Allah tuzakları boşa çıkaranların en hayırlısıdır." (Â'li İmrân, 54) buyrulmuştur. (Nazif Hasan Dede, Ta'rif'üs Sülûk)

[35] [Bil ki: Dünyada mevcut olan her şeyin iki ciheti

(yönü) vardır. Bakanın kabiliyetine göre bir iyi tarafı, bir de kötü tarafı vardır. Allah Teâlâ, insanın bir şey yapmasını isterse o şeyin iyi tarafını ona gösterir, o da yapar. Bir şeyi yapmamasını isterse, o şeyin kötü tarafını gösterir, o da yapmaz. Bundan dolayı Ebubekir radiyallâhü anh Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimize:

“Dünyada senden güzel kimse yoktur ya Rasulallah” derken Ebucehil:

“Dünyada senden kötü kimse yoktur Ya Muhammed” diyordu.

Kemal yolları ve sebepleri de buradan çıkar. Allah bir kimseyi kemal derecesine ulaştırmak isterse ona yollarının güzel taraflarını ve bunların sebeplerini gösterir. Kul onunla meşgul olur, onun zıddını terk eder. Bu suretle en yüksek gayeye ve makama ulaşır. Mesela zikre devam etmek kemâlata ulaşmanın sebeplerindendir. Allah bir insanı büyüklerin ulaştıkları kemallere ulaştırmak isterse, ona zikre devam etmenin güzel taraflarını gösterir. Onu zikre devam ettirir ve onu mukadder olan kemallere eriştirir. Diğer vesileler de böyledir. Bunu uzak görme (hayal sanma). Çünkü Allah Teâlâ Hazretleri buna kadirdir. Bunun büyük bir aslı vardır ki o da şudur:

“Âlemin zerrelerinden her biri zıtlarını cami’dir (kendinde taşır). Çünkü Allah Teâlâ’nın Cemal ve Celâl sıfatları vardır. Allah Zülcelâl, her zerrede tecelli eder. Her zerrede O’nun bütün sıfatlarının eseri vardır. Ma’siyetler ve aşağı dereceler de böyledir. Allah Teâlâ, o ma’siyetin kötü tarafını örter ve onu işlemenin iyi tarafını gösterir ve insan da onun içine düşer.

ما أرادت همة سالك أن تقف عندما كشف لها إلا ونادته هو اتف الحقيقة الذي تطلب أمامك. ولا تبرجت ظواهر المكونات إلا ونادتك حقائقها إنما نحن فتنة فلا تكفر

"Salikin himmeti keşfi olan makamda durmak istediğinde hakikat çağrıcıları "istediğin ilerdedir, devam et" derler. Varlıkların zahirleri gözüne hoş göründüğünde ise onların hakikati "bizler ancak birer fitneyiz, inkâr etme" derler."[36]

"Herkesin, uyduğu bir yönü vardır" (Bakara, 148)

"Allah Teâlâ bir adam için iki kalb yaratmamıştır." (Ahzab, 4) Artık kalbler şöyle dursun, her bir kalbi, bakılan şeyin güzelliğine çeviren O'dur. Kalb her an, eşyadan biriyle beraber, ötekilerden gafildir. Huzuru Allah Teâlâ ile gafleti masivadan olduğu bir sırada kalbinin ötesinden (verasından) onu Allah Teâlâ'dan başka bir düşünce aldatır, meşgul ederse o kimsenin hasmı Allah Teâlâ'dır. … "Allah gerçeği söyler, O, yola iletir." (ATEŞ, 1971), Elli beşinci sofra

[36] Her ne şeye gözün erişirse, o şey sana şöyle der:

"Sakın bize aldanma, bizim müstakil vücudumuz var olduğunu zannetme. Bizim hakikatimiz olan Hakk'a bak. Biz fitneyiz, seni aldatırız"

طلبك منه اتهام له. وطلبك له غيبة منك عنه. وطلبك لغيره لقلة حيائك منه. وطلبك من غيره لوجود بعدك عنه.

"Ondan istemen onu suçlamandır. Onu istemen ondan gaip olmandır. Ondan başkasını talep etmen ona olan hayânın azlığındandır. Ondan başkasından istemen ondan uzak olduğun içindir." [37]

ما من نفس تبديه إلا وله قدر فيك يمضيه

"Alıp verdiğin her nefesin yoktur ki o nefeste Allah Teâlâ'nın sende gerçekleştirdiği bir

---

[37] Önemli olan Allah Teâlâ´dan istemeyi bilmektir. Allah Teâlâ´dan istenilen şeyin dünyalık sınıfından olmaması gerekir. Çünkü dünyalık ihtiyacına Allah Teâlâ kefil olmuştur. Zaruri ihtiyaçlar dışındaki her şey dünyadır. Çünkü Allah Teâlâ dünyaya değer vermez.

Allah Teâlâ´nın sevdikleri bu ismin hakikati içinde olur. Hakikatine kavuşan; Allah Teâlâ´nın işlerine karışmadığı ve dünya nimetlerine rağbet etmediği zaman olur ki, o zamanda istek diye bir şeyde kalmamıştır. **O zamanda bilmek, bilmemek, istemek ve istememek** aynı şeyler olmuştur.

"Hiçbir şey bilmeme, hiçbir şey istememe, hiçbir şey olmama noktasına geri dönmeliyiz" demektir.

kaderi olmasın."

لا تترقب فروع الأغيار فإن ذلك يقطعك عن وجود المراقبة له فيما مقيمك فيه.

"Dünyadan kurtulmayı gözetleme. Çünkü bu, bulunduğun mevkide Allah Teâlâ'yı murakabe etmeni engeller." [38]

لا تستغرب وقوع الأكدار. ما دمت في هذه الدار. فإنها ما أبرزت إلا ما هو مستحق وصفها وواجب نعتها.

"Bu dünyada olduğun müddetçe keder ve dertlerinin olmasını garipseme. Çünkü dünyaya layık olan sıfat ve özellik onlardır, başkası olamaz." [39]

---

[38] İhtiyacın sırrını bilmeyen bazı insanlar **"Allah Teâlâ seni kimseye muhtaç etmesin"** diye birbirlerine duâ ederler. Aslında âlemde ihtiyaçsız hiçbir şey olmaz. Efendi hizmetkâra ve hizmetkâr efendiye, hasta doktora, doktor hastaya, mürid mürşide, mürşid müride muhtaçtır. Eğer mürid olmasa mürşid kimi irşâd edecektir. Bu sebeple Allah Teâlâ hikmetinden her şeyi birbirine muhtaç ve boş bir şey yaratmamıştır. (Nazif Hasan Dede, Ta'rifü's Sülûk)

[39] "İçinde yaşadığımız dünyanın her yerinde belâ ve

ما توقف مطلب أنت طالبه بربك. ولا تيسر مطلب أنت طالبه بنفسك.

“Allah Teâlâ’nın yardımı ile istemiş olduğun bir maksuda zorlanamazsın. Nefsinle talep ettiğin bir murada erişemezsin.”[40]

من علامات النجح في النهايات. الرجوع إلى الله في البدايات.

“Sonunda başarmanın alameti, başlangıçta

---

musibet vardır.”

“İnsanın pak ve temiz olması ancak mihnet ve meşakkat iledir.”

“Bu dünyada fâsık kimselerin şerrinden kim âzâde kalabilmiş ki? Hatta Allah Teâlâ rasülleri bile bu belâdan kurtulamamıştır.” (Hacı Hasan Akyol; Tasavvurat-ı Hayriyyem)

[40] Nasıl insanın tek tek organları insan olmayıp ancak hep birlikte insanı teşkil ediyorsa, bu âlemdeki tek tek hiçbir şey de Allah Teâlâ’dan ayrı değildir. Bu yüzden Allah Teâlâ’nın iradesi, âlemdeki varlıkların kabiliyetleri çerçevesinde cereyan eder. Yani Allah Teâlâ, ancak olabilecek olanları diler, olmayacak olanları dilemez. Böylece Allah Teâlâ’nın iradesi, varlıkların istidatlarıyla sınırlı olmaktadır. (bkz: Şeyh Bedrettin, Varidat)

Allah Teâlâ'ya rücu etmekdir." [41]

من أشرقت بدايته. أشرقت نهايته،

"Başlangıcı parlak olanın sonucu da parlak olur."

ما استودع في غيب السرائر. ظهر في شهادة الظواهر.

"İçeriye emanet edilmiş gizli sırlar, dışarıdakiler ile açığa çıkarlar." [42]

شتان بين من يستدل به أو يستدل عليه يستدل عليه. ومتى بعد حتى تكون الآثار

---

[41] Hz. Ali kerremallâhü veche buyurdu ki;

"Herkes işin sonundan korkar, biz ise başından korkarız."

Şah Nakşibend kuddise sırruhu'l-aziz Efendimiz buyurdu ki;

"Biz yolumuzun sonunu evveline derc ettik"

Katre-i acz içre arif cilve eyler zahida
Katresin destinde pinhan mevc uran ummanı gör.
Pir İlyas kuddise sırruhu'l-azîz

[42] "Mürşid-i kâmil, bir deryadır. Mücevherlerini, kenara kendisi atmaz. Ama dalgıçları da men'etmez, Hiçbir mürşid, yolda, çarşı ve pazarda gezenlere " **Gelin, size Tevhid ilmini göstereyim"** demez." (Seyyid Muhammed Nûr, Niyazi Şerhi)

هي التي توصل إليه

"Hakla istidlal ile Hakka istidlal arasında çok büyük fark vardır. Onun ile delil getiren hakikati ehlinden- öğrenir ve işi kökünden halleder. Ona delil getirmek ise ona daha ulaşmadığındandır. Yoksa O, ne zaman kaybolmuş ki bulunsun ve ne zaman uzak kalmıştır ki eserler ona ulaştırılsın."

لينفق ذو سعة من سعته الواصلون إليه. ومن قدر عليه رزقه السائرون إليه

"Zengin olan zenginliğinden infak etsin"[43] ayeti vuslat sahibi olanlar içindir. "Kimin rızkı az ise" sözü ise salik olan kimseler içindir."

اهتدى الراحلون إليه بأنوار التوجه والواصلون لهم أنوار المواجهة. فالأولون للأنوار وهؤلاء الأنوار لهم لأنهم لله لا لشئ دونه قل الله ثم ذرهم في خوضهم يلعبون

---

[43] **"Varlıklı olan kimse, nafakayı varlığına göre versin; rızkı ancak kendisine yetecek kadar verilmiş olan kimse, Allah'ın kendisine verdiğinden versin; Allah kimseye, verdiği rızkı aşan bir yük yüklemez. Allah, güçlükten sonra kolaylık verir."** (Talak, 7)

"Ona gidenler, teveccüh nurlarıyla hidayet bulurlar. Ulaşanların ise muvacehe nurları vardır. Birinciler nurlara muhtaçtır. Ulaşanlar ise; nurlar onlar içindir. Çünkü onlar Allah Teâlâ'dan başka hiçbir şeye muhtaç değildir. "Allah de geç. Sonra onları daldıkları şeyde bırak." [44]

تشوفك على ما بطن فيك من العيوب. خير من تشوفك إلى ما حجب عنك من الغيوب

"Tüm gayretin içindeki ayıp ve kusurları izale etmek için olmalıdır. Bu gaypları öğrenip sır sahibi olmaya gayret göstermekten daha hayırlıdır."

الحق ليس بمحجوب. وإنما المحجوب أنت عن النظر إليه اذ لو حجبه شئ لستره ما حجبه ولو كان له ساتر لكان لوجوده حاصراً وكل محاصر لشئ فهو له قاهر وهو القاهر فوق عباده

"Allah Teâlâ perdelenmiş değildir. Perdelenmiş olan senin nazarındır. Eğer perdelenmiş olsaydı, onu perdeleyen şeyin örtmesi gerekir-

[44] En'âm, 91

di. Örten şey onu kuşatmış demektir. Bir şeyi kuşatan ise o şeye üstündür. Oysa "Kulları üzerinde üstün olan O'dur" [45]

اخرج من أوصاف بشريتك عن كل وصف مناقض لعبوديتك لتكون لنداء الحق مجيباً ومن حضرته قريباً

"Allah Teâlâ'nın ubudiyetine muhalif beşeri sıfatlarından çık ki, çağrısına cevap veren (insân-ı Kâmil) ve onun huzuruna yakın olan bir kimse olabilesin."

أصل كل معصية وغفلة وشهوة الرضا عن النفس. وأصل كل طاعة ويقظة وعفة عدم الرضا منك عنها.

"Bütün günahların, gafletin ve şehvetin temeli nefsinin rızasına uygun hareket etmektir. Bütün iyiliklerin uyanıklığın ve iffetin temeli de nefsine muhalefet etmektir."

ولأن تصحب جاهلاً لا يرضى عن نفسه خير لك من أن تصحب عالما يرضى عن نفسه فأي علم لعالم يرضى عن نفسه وأي

[45] En'âm, 18

جاهل لجاهل لا يرضى عن نفسه

"Nefsini beğenmeyen bir cahilin arkadaşlığı, nefsini beğenen bir âlimin arkadaşlığından daha hayırlıdır. Nefsini beğenen âlimin ilmi yoktur, nefsini beğenmeyen cahilin cahilliği yoktur."[46]

---

[46] Burada dikkat edilecek husus kendini beğenme huyundaki aşırılıktır. Âlimler hakkında zuhur eden kendini beğenme ilmin yüceliğinden zuhur etmektedir. Onun için bu inceliği unutmamakta gerekir. (Bir yerde mazur görmek en güzelidir.) Bir fıkıh bilgini velilik derecesine ulaşmış cahil bir âbidden çok daha üstündür. Çünkü şeytan cahil sofuyu yoldan çıkarmakta zorluk çekmez.

Rivayet edilir ki, biri âlim diğeri cahil olan iki adam cahil bir şeyhe intisab ederek ondan ders aldılar, ibadet ettiler ve velilik derecesine ulaştılar. Bir gün şeytan, âlim olana havada bir cennet gösterdi ve: **"Bu cennet senindir. Yalnız bir şartla. Şeyhini, nebilerden daha üstün tutacaksın."** dedi, O da şöyle cevap verdi: **"şüphesiz hiçbir veli peygamber derecesine ulaşamaz. Belki bir nebi, bütün velilerden üstündür."** Bu söz üzerine şeytan, o âlimden ümidini kesti. Sonra ayni cenneti cahil olan veliye gösterdi. Ona söylediğinin aynısını arkadaşına da söyledi. Cahil olan arkadaşı ise, o cenneti elde edebilmek için şeyhini nebilere üstün tutarak, mertebesinden düştü. Sonra şeytan şeyhinin yanına giderek aralarında geçenleri anlattı. Şeyhi abide: **"ilim öğren, zira velilik bir kimsede ilimsiz olarak**

yerleşmez,” dedi. (İmam Burhanüddin Ez-Zernûcî, Ta’lim ve Müteallim, trc. Y. Vehbi Yavuz, İst, 1993, s.19

Bu nedenle âlimler ile olan arkadaşlığı kesmemek daha uygundur. Neticede onların ilmi insana fayda verir. Bu hakikate binâen ulemanın bazıları

“Biz İlmi, Allah Teâlâ’nın gayrsı için istedik; ilim kaçındı ve bizi ancak Allah Teâlâ’ya reddeyledi” demişlerdir.

Rivayet edildiğine göre, Harici taifesine mensup yirmi kişi tek tek Hz. Ali kerremallâhü veche Hazretlerinin huzuruna gelerek aynı meseleyi sormuşlar. Soru şu idi:

“Yâ Ali! İlim mi üstün, yoksa mal mı?” Hz. Âli kerremallâhü veche **“ilim daha üstündür”** şeklinde cevap vermiş, fakat delil istemeleri karşısında ilmin üstünlüğünü şu şekilde ortaya koymuştur:

—İlim, maldan üstündür. Zira ilim seni korur, halbuki sen malı korursun, ikinci soruyu sorana. Karşılık verdiği cevap da şöyle;

—İlim harcandıkça artar, mal harcandıkça azalır, üçüncüye verdiği cevap:

—İlim sayesinde düşmanlar dost olur, fakat mal böyle değil. Devamla:

—İlim, dünyadan uzaklaştırır, âhirete yaklaştırır; mal ise, böyle değildir.

—Ölüm sebebiyle ilim, sahibinin mülkiyetinden çıkmaz, fakat mal böyle değildir.

—İlim, sahibine sirayet eden bir nurdur. Mal ise, buna muhaliftir.

—İlim Allah’ın kelâmından çıkar, mal ise, toprak-

tan çıkar.

—İlim, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin sevgilisidir. Mal ise, Nemrud, Firavun, Hâman ve Karunların sevgilisidir.

—İlim kendine hizmet edilendir. Mal ise, hizmet edendir.

—İlim, ruhun gıdasıdır, mal ise, cesedin gıdasıdır.

—Ürkme zamanlarında ilim sana arkadaş olur, mal ise, sana ürküntü verir.

—Yolculukta ilim, senin arkadaşındır. Mal ise, yolculukta senin düşmanındır.

—Tek başına ilim, taatsız da olsa kurtulmana sebep olur, fakat mal böyle değildir.

—İlim, peygamberlerin mirasıdır. Mal ise, eşkıyanın mirasıdır.

—Kıyamet gününde ilmin hesabı yoktur. Fakat malın, helal ise, hesabı, haram ise, azabı vardır.

—İlmin sahibi, şefaat edecek, malın sahibi ise, şefaat edilecektir.

—İlim sahibi, asla unutulmaz, fakat mal sahibi unutulur.

—İlim, kalbi nurlandırır, mal ise, karartıp katılaştırır.

—İlim sahibi, Allah'a kulluğu, mal sahibi ise, Allahlığı iddia eder. (Nitekim Firavun'da olduğu gibi.) Hz. Ali kerremallâhü veche bu şekilde o soru soranlara ayrı ayrı tatminkâr cevaplar verdikten sonra:

—Bu konuda bana daha soru sorsaydınız yaşadığım müddet başka başka cevaplar verirdim, buyurdu. (İmam Burhanüddin Ez-Zernûcî, a.g.e. s.38)

Bu mevzuda mal olarak kulun salih amellerini mal olarak düşünmek gerekir.

شعاع البصيرة يشهدك قربه منك. وعين البصيرة يشهدك عدمك لوجوده. وحق البصيرة يشهدك وجوده لا عدمك ولا وجودك كان الله ولا شئ معه وهو الآن على ما عليه كان.

"Aklın nuru, Allah Teâlâ'nın sana yakın olduğuna şahadet eder.

İlmin nuru, O'nun var olduğunu seni ise yok olduğuna şehadet eder.

Hakk'ın nuru O'nun var olduğunu senin ise ne var, nede yok olduğuna şahadet eder. Hiçbir şey yok iken O vardır. O şimdi eskiden olduğu gibidir."[47]

لا تتعد نية همتك إلى غيره فالكريم لا تتخاطاه الآمال

---

[47] Allah Teâlâ'nın zât-ı ilâhiyyesinin hulûl ve ittihat etmeden tecelli cihetiyle zuhur eylemesiyle denizdeki zuhur eden dalgalar gibi sayısız ve çok dalgalar gibi denizin asıl ve hakîkatine değişiklik getirmediği gibi esmâ ve sıfât tecellisi yönüyle de â'ma'daki bulunduğu haline bir değişiklik getirmemiştir. Şu an içinde öyledir.

"**O'nun zatı her şey yok olacaktır. Hüküm O'nun dur. Siz O'na döndürüleceksiniz."** (Kasas, 88)

"Himmetini (isteklerini) Allah Teâlâ'dan başkasına yöneltme. Çünkü hakiki cömertten arzular geri dönmez."

لا ترفعن إلى غيره حاجة هو موردها عليك. فكيف يرفع غيره ما كان هو له واضعاً. من لا يستطيع أن يرفع حاجة عن نفسه. فكيف يستطيع أن يكون لها عن غيره رافعاً

"Allah Teâlâ'dan başkasına ihtiyacını arz etme. Çünkü ihtiyacı yaratan ve çözen O'dur ve kendi ihtiyacını çözemeyene nasıl ihtiyacını götürürsün. Eğer onun gücü olmuş olsaydı önce kendi ihtiyacını giderirdi."

أن لم تحسن ظنك به لأجل حسن وصفه فحسن ظنك به لوجود معاملته معك. فهل عودك إلا حسناً وهل أسدى إليك الامننا

"O'nun güzel sıfatlarından dolayı O'nun hakkında hüsnü zan edemiyorsan, bari sana verdiği güzelliklerden dolayı hüsn-ü zan et. Çünkü O, hep sana güzellikler vermiş ve sana birçok nimetler ulaştırmıştır."

العجب كل العجب ممن يهرب ممن

انفكاك له عنه ويطلب مالا بقاء له معه.
فإنها لا تعمى الأبصار الآية

"Kendisinden kopmaya mümkün olmayandan kaçan ve onunla kalıcı olmayanın peşinde koşanın durumu ne ilginçtir?" [48]

لا ترحل من كون إلى كون فتكون كحمار الرحا يسير المكان الذي ارتحل إليه هو الذي ارتحل منه. ولكن ارحل من الأكوان إلى المكون وأن إلى ربك المنتهى.

"Bir oluştan diğerine sefer etme. Yoksa gittiği yer, az önce geldiği yer olan dolap beygiri gibi olursun. Yolculuk yaratılandan yaratana doğru olsun ki, yolculuk sonuca varsın." "Ve şüphesiz en son varış Rabb'inedir."[49]

وانظر إلى قوله صلى الله عليه وسلم فمن كانت هجرته إلى الله ورسوله فهجرته إلى الله ورسوله ومن كانت هجرته إلى دنيا يصيبها أو امرأة يتزوجها فهجرته إلى ما

[48] "Yeryüzünde dolaşmıyorlar mı ki, orada olanları akledecek kalbleri, işitecek kulakları olsun. Ama yalnız gözler kör olmaz, fakat göğüslerde olan kalbler de körleşir." Hac, 46
[49] Necm, 42

هاجر إليه فافهم قوله عليه الصلاة والسلام وتأمل هذا الأمر أن كنت ذافهم

"Kim ki Allah ve Resulü için göç ederse hicreti onun içindir. Eğer bir dünyayı elde etmek veya bir kadınla evlenmek niyeti için hicret etmiş ise, yine hicreti onun içindir." [50]

Eğer akıllı biriysen Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin bu sözünü iyice düşünüp ve iyice tefekkür etmen gerekir."

لا تصحب من لا ينهضك حاله. ولا يدلك على الله مقاله

"Durumu seni gafletten uyandırmayan, sözü ile de seni Allah Teâlâ'ya doğru teşvik etmeyen kişinin sohbetinde bulunma."[51]

ربما كنت مسيأ فأراك الإحسان منك

[50] Buhârî, Bedü'l-Vahy, 1; Müslim, İmare, 155; Ebu Davud, Talak, 11

[51] **"Sefih ve cahil kimse ile latife ve mücadele etmeyin. Kötülük ve nedamet hemen peşinden gelir."**

"Şer ehli kimselerle görüşmek, fırtınalı zamanda denizde bir tahta parçası üzerinde bulunmaya benzer." (Hacı Hasan Akyol; Tasavvurat-ı Hayriyyem)

صحبتك إلى من هو أسوأ حالاً منك

"Hali senden kötü olan kişi ile arkadaşlık etmen, kötü olmana rağmen kendini iyi sanma vesilesi olur."

ما قل عمل برز من قلب زاهد ولا كثر عمل برز من قلب راغب

"Zahidin kalbinden çıkan amel az olmaz, dünya talebinde olan kimsenin kalbinden çıkan amel çok olmaz."

حسن الأعمال نتائج حسن الأحوال وحسن الأحوال من التحقيق في مقامات الأنزال

"Güzel ameller güzel hallerin neticesidir. Güzel haller ise kalplere inen makamların gerçekleşmesindendir."

لا تترك الذكر العدم الذكر لعدم حضورك مع الله فيه لأن غفلتك عن وجود ذكره أشد من غفلتك في وجود ذكره. فعسى أن يرفعك من ذكر مع وجود غفلة إلى ذكر مع وجود يقظة ومن ذكر مع وجود يقظة إلى ذكر مع وجود حضور ومن ذكر مع وجود حضور إلى ذكر مع وجود غيبة

عما سوى المذكور وما ذلك على الله بعزيز

"Zikrin huzuru kalp içinde değil diye zikri tamamen terk etme. Çünkü hiç zikirsiz olarak gafil olmak, zikrin içinde gafil olmaktan daha kötüdür. Ümit edilir ki Allah Teâlâ, seni gafletle zikir ede ede o gaflet zikrinden uyanık bir zikre, uyanık zikirden huzurlu zikre ve ondan da masivadan gayb makamına yükseltebilir. Bu Allah Teâlâ için hiç zor değildir."[52]

من علامات موت القلب عدم الحزن على ما فاتك من الموافقات. وترك الندم على ما فعلته من وجود الزلات

"Kalbin ölmüş olmasının alameti odur ki; Allah Teâlâ'nın emirlerini yerine getirmediğin için kalbin mahzun, men ettiği şeyleri de yaptığına pişman olmamandır." [53]

---

[52] **"Zikr ile taklitten hakikate terakki edilir.**

Meselâ: Niyyeti doğru ve hâlis bir insan **"Allah Allah"** ism-i şerifini dese ve hakikatinden habersiz olsa bile sonuçta ism-i Hudâ ona yol gösterir ve yâri arkadaşı olur." (Hacı Hasan Akyol; Tasavvurat-ı Hayriyyem)

[53] **"Kalbin üzülmesi nefse hoş gelir. Boş işlerle uğraşmakta ruha eziyettir."**

لا يعظم الذنب عندك عظمة تصدك عن حسن الظن بالله تعالى فإن من عرف ربه. استصغر في جنب كرمه ذنبه

“Allah Teâlâ’nın rahmet ve şefkatini unutturacak kadar günahı büyütme. Zira rabbinin keremini tanıyan kimse bilir ki, günahları onun keremi karşısında küçük kalır.”

لا صغيرة إذا قابلك عدله. ولا كبيرة إذا واجهك فضله

“Eğer sana karşı adalet sıfatı icra edilirse küçük günahın yok, eğer sana lütuf sıfatı icra edilirse büyük günahın yoktur.”[54]

“Arifin kalbinde bir yer vardır ki, mesrur olmaz. Münafığın kalbinde bir yer vardır ki, mahzun olmaz.”

“Kalbin güzel duygularla dolu olan dünya ve ahirette mesut olur.” (Hacı Hasan Akyol; Tasavvurat-ı Hayriyyem)

[54] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bir hutbesinde;

“Ashabım, Sizden hiç birinizin ibadeti asla kendisini kurtaramaz, buyurdu. Bunun üzerine Ashab:

لا عمل أرجى للقلوب من عمل يغيب عنك شهوده ويحتقر عندك وجوده

“Kalblere en yakın amel odur ki, o amelin varlığını unutmak ve kendisi yanında değersiz görmektir.”

إنما أورد عليك الوارد لتكون به عليه

“Ya Rasülallah, Seni de mi ibadetiniz kurtaramaz?” Diye sorduklarında;

“Evet, beni de. Ancak Allah Teâlâ beni rahmeti ile korumuş ve muhafaza etmiştir.”

“Ashabım, doğruluğun taraftarı olunuz. İbadetinizde aşırılığa gitmeyiniz. Gündüzün ilk ve son saatlerinde yürüyünüz, gecenin bir saatinden de istifade ediniz. Her hal ve hareketinizde ölçülü olunuz ki, maksadınıza eresiniz.”

Yahya bin Muaz rahmetullahi aleyh diyor ki;

"Eğer teraziye Allah Teâlâ "adil" sıfatı konursa o kimseye hasenat kalmaz. Eğer teraziye kerim sıfatı konulursa ona günah kalmaz."

Seyyid Hasan Şazelî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz aleyh bir duasında;

"Ya Rabbi günahımızı sevdiğin kimsenin günahından eyle. Hasenatlarımızı da ona buğz ettiğin kimsenin hasenatından eyleme. Çünkü buğz ettiğin kimsenin hasenatı olmaz, sevdiğin kimsenin de günahı olmaz. Her şey senin sevgine bağlıdır. Sevdiğin kimsenin zilleti, sevmediğin kimsenin izzeti olmaz. "

واردًا أورد عليك الوارد ليتسلمك من يد الأغيار. وليحررك من رق الآثار أورد عليك الوارد ليخرجك من سجن وجودك إلى فضاء شهودك.

“Allah Teâlâ, sana, kalbinin açılması ve nurlanması, hakkı hak görmen batılı batıl görmen için ilahi bir hediye olarak varidat (irfan nuru) vermiştir. başkalarının elinden kurtulup, eserlerin kulluğundan hürriyete kavuşasın. Yine sana varidatları gönderiyor ki, beşeri sıfatlarının hapishanesinden şühudun fezasına ulaşasın.”

الأنوار مطايا القلوب والأسرار

“Nurlar kalp ve sırların bineğidir.”

النور جند القلب كما أن الظلمة جند النفس. فإذا أراد الله أن ينصر عبده أمده بجنود الأنوار وقطع عنه مدد الظلم والأغيار

“Nur kalbin askeri olup, karanlık ise nefsin askeridir. Allah Teâlâ kuluna yardım etmeyi murat ederse imdadına nurun askerini gönderir. Karanlığın askerinden uzak tutar.”

النور له الكشف. والبصيرة لها الحكم. والقلب له الإقبال والإدبار

"Keşif nura, hüküm basirete, yönelme ve yüz çevirme ise kalbe aittir."

لا تفرحك الطاعة لأنها برزت منك وافرح بها لأنها برزت من الله إليك. قل بفضل الله وبرحمته فبذلك فليفرحوا هو خير مما يجمعون

"Taat ve ibadetine senden kaynaklandığı için sevinme. Ancak Allah Teâlâ'nın lütuf ve hediyesi olarak senden sudur ettiği için sevin,[55] "de ki

[55] Kim Allah Teâlâ'nın emrine karşı çıkabilir. Her şey celâl, cemal ve kemalin görüntüsüdür. Hiçbiri de Hakk'dan örtülü değildir. Her şey Allah Teâlâ'nın emri olmadan yüz gösterememiş ve meydana gelememiştir. Nitekim Şâtıbî buyurur **"İnsanların tamamı köle sayılır. Çünkü Allah kölenin işlerinde hür olmasını uzaklaştırdı." (** Fussilet, 11)

فَقَالَ لَهَا وَ لِلْاَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا قَالَتَا اَتَيْنَا طَائِعِينَ

"..Sonra ona ve yer için buyurdu ki: "İsteyerek veya istemeyerek geliniz". Onlar da, "İsteyiciler olarak geldik," dediler…"

bu Allah Teâlâ’nın fazlı ve rahmeti sebebiyledir. İşte bununla sevinsinler" [56]

قطع السائرين له والواصلين إليه عن رؤية أعمالهم وشهود أحوالهم. أما السائرون فلأنهم لم يتحققوا الصدق مع الله فيها وأما الواصلون فلانه غيبهم بشهوده عنها

Celâlin görüntüsü şeytanlarda, cemâlin hizmeti meleklere ve kemâlin zuhurunda Allah Teâlâ fark edilir. Fakat hakikatte hepsinde müessir olan yine Allah Teâlâ’dır. يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَ يَهْدِى مَنْ يَشَاءُ **“dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir…”** **(** Nahl, 93)

Uzaklık kula nisbetle ve zahirine izafetledir. Hakk’a ve bâtına nisbetle uzaklık yoktur. Perde olan gaflet perdesidir. Allah Teâlâ her şeyde zahir iken, herhangi bir şeyin onu perdelemesi nasıl düşünülebilir.

Fakat bu makamda hakîkî cevap مَامِنْ دَابَّةٍ اِلاَّ هُوَ اَخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا اِنَّ رَبِّى عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ **“… Çünkü yürüyen hiçbir varlık yoktur ki, O, onun perçeminden tutmuş olmasın. Şüphesiz Rabbim dosdoğru yoldadır.”** (Hûd, 56) ayet-i kerîmesi üzerine bina olunur. Bu sırrın fazla izahatı haramdır. İbn-i Abbâs radiyallâhü anh bu konuda **“Allah’ın gizlediğini gizleyin, açıkladığınızı da açıklayın.”** demiştir.

[56] Yunus, 58

"Ona doğru seyredenlerle ve ona vuslat edenler amellerini görmekten, hallerini keşfetmekten vazgeçmişlerdir. Çünkü seyredenler kendilerini O'na karşı samimi görmezler. Vuslat edenler ise onun huzurunda kendilerini kaybetmişlerdir."

ما بسقت أغصان ذل إلا على بذر طمع

"Tamah tohumu ekmedikçe zillet dalları uzamaz."

ما قادك شئ مثل الوهم

"Hiçbir şey vehim kadar senin yularını çekmez."[57]

أنت حر مما أنت عنه آيس. وعبد لما أنت له طامع

[57] **"Aslı olmayan te'vil sahibi de sineğe benzer; onun vehmi eşek sidiğidir, düşüncesi de saman çöpü. Sinek kendi düşüncesine saplanıp te'vile kalkmışsa, bundan vazgeçse, baht o sineği devlet kuşu haline getirir. İbretle bakan kişi sinek olamaz; canı da şekle bağlanmaya layık değildir."** Mevlana, Mesnevî ve Şerhi, (trc. A.Gölpınarlı, İst. 1973) I, s.251, b: 1093-95

“Önemsemediğin bir şeye karşı hür, tamah ettiğin şeye de kölesin.”

من لم يقبل على الله بملاطفات الإحسان قيد إليه بسلاسل الإمتحان

“İhsan ve nimetleriyle Allah Teâlâ'ya yönelmeyen, imtihan zinciriyle ona doğru çekilir.”[58]

من لم يشكر النعم فقد تعرض لزوالها ومن شكرها فقد قيدها بعقالها

“Nimetin şükrünü eda etmeyen o nimetin zevaline sebebiyet vermiştir. Nimetlere şükreden ise onları sağlam bağlarla bağlamıştır.”[59]

---

[58] Şükür nimetin artmasına ve ziyadeleşmesine sebeptir. Bu halin başı zikir, sonu da şükürdür. Şükür nimeti tutar, artmasına sebep olacak halleri zuhur ettirir. Kuldaki kibri söndürür, rızayı celp eder. İnsanlara şükür etmeyen, Allah Teâlâ´ya da şükür etmez. Fakat kul Allah Teâlâ´ya hangi hal üzere şükür etse bile, şükrü eda edemez.

“Her kim şükür ederse ancak kendi nefsi lehine şükür eder. Kim de nimete karşı nankörlükte bulunursa, şüphe yok ki, Rabb´imin hiç bir şeye ihtiyacı yoktur, çok kerem sahibidir.” (Neml 40)

[59] **"Şükrümü edersiniz nimetimi arttırırım."** (İbrahim, 7)

"Bir topluluk kendilerindeki özellikleri değiş-

خف من وجود إحسانه إليك ودوام إساءتك معه أن يكون ذلك استدراجاً

"Allah Teâlâ'nın hep sana ihsanda bulunup seninde ona mütemadiyen isyan edip sürekli artmasından kork."

لك سنستدرجهم من حيث لا يعلمون

"Farkında olmadan nimetimi alacağım" [60]

من جهل المريد أن يسئ الأدب فتؤخر العقوبة عنه فيقول لو كان هذا اسوء أدب لقطع الأمداد وأوجب الأبعاد. فقد يقطع المدد عنه من حيث لا يشعر ولو لم يكن إلا منع المزيد. وقد يقام مقام البعد وهو لا يدري. ولو لم يكن إلا إن يخليك وما تريد.

"Müridin cehaletindendir adapsızlık edip ve herhangi bir cezaya çarpılmadığından diyor ki;

---

tirmeyinceye kadar Allah onlarda bulunanları değiştirmez"(Râ'd,11)

"Size nerden bir nimet gelse o Allah'tan dır" (Nahl, 53)

"Rabbinin nimetini minnet ve şükranla an." (Duha-11)

"Ey Davut ailesi şükür edin. Kullarımdan şükür eden azdır." (Sebe,13)

[60] Kalem,44

Eğer adapsızlık olsaydı imdatlar kesilip uzaklaşacaktı. Hâlbuki bazen farkında olmadan imdatlar kesiliyor. Bazen farkında olmadan imdatlar kesiliyor, uzaklaşıyor ve haberi bile olmuyor. Seni isteğinle baş başa bırakması bile uzaklık olarak yeter.” [61]

إذا رأيت عبداً أقامه الله تعالى بوجود

---

[61] Bu meyanda yetişmek için mürşidine hiç bir yönden itirâz etmekte câiz değildir. Çünkü kemâl ehli parlak ayna gibidir. Karşısına ne türlü renk gelir ise o renkte görünür. Mürşidler kendi zâtında bir renkle kayıtlı değildir. Onlarda görünen renk karşısında ki rengin aksidir. Onun için mürşidde gördüğü noksanlık kendi noksanlığı olduğunu düşünmelidir.

Bu duruma örnek verecek olursak bir müridin ne kadar keşfi ve müşâhedesi açılmışsa da hayvânî sıfatlardan tamamıyla kurtulamadığından teveccühünde dâimâ karşısında bir eşek zuhur edermiş. Durumu mürşidine açıklayınca, mürşidi:

“Bir daha gördüğünde o merkebin kulaklarını tut ve “yâ şeyh” diye gözlerini aç” diye tembih etmiş. O derviş de şeyhinin tarifini yapıp gözlerini açtığında bakmış ki tuttugu kendi kulaklarıymış.

Müridin mürşid aynasında gördüğü bahsedilen gibi kendi aksidir. Fakat tabi olan mürid hayvânî sıfatta kalmaz. Sabırla çalışırsa kurtulup “Âdemiyet”i (insanlığını) bulur. (Nazif Hasan Dede, Ta’rifü’s Sülûk)

الأوراد وأدامه عليها مع طول الأمداد. فلا تستحقرن ما منحه مولاه لأنك لم تر عليه سيما العارفين ولا بهجة المحبين. فلولا وارد ما كان ورد.

"Devamlı olarak virtleri çeken ve Allah Teâlâ'nın devamlı olarak yardımını nasip ettiği birini görürsen, yüzünde arif siması yok veya âşıkların neşesi yok diye Mevlâsının ihsan buyurduğu lütfü küçük görme. Çünkü varit olmazsa vird de olmazdı."[62]

قوم أقامهم الحق لخدمته وقوم اختصهم بمحبته كلا نمد هؤلاء. وهؤلاء من عطاء

---

[62] **"Cihanda gizli merdivenler var; basamak basamak, tâ göklere dek. Her bölüğün bir başka merdiveni var; her yürüyüşün başka bir göğü...**

Her biri öbürünün hâlinden habersiz.

Bir mülk ki, geniş mi geniş; ne başı var, ne sonu (Mevlânâ, Celâleddîn-i Rûmî. Mesnevi, Ankara 1993, tıpkı basım,c. V, s. 244, b.; 2557-2559.)

"Her nebinin bir yolu, her velînin bir meşrebi vardır. Değil mi ki, hepsi de halkı Hakk'a ulaştırıyor; öyleyse hepsi de birdir."

(Aynı eser, c. I, s. 14 (504. beyitin konu başlığı). (Yorumu için bk. Can, Şefik, "Mevlânâ'yı Göre; Bin, îmân ve Küfür" 5. Milli Mevlânâ Kongresi Tebliğleri, Konya 1992, & 19-27.)

ربك وما كان عطاء ربك محظوراً.

“Bir kavim var ki Allah Teâlâ hizmeti için seçmiş, bir kavim de var ki onları muhabbeti için tahsis etmiştir.[63] "Onların ve bunların her birine

---

[63] İnsanın gönlü neye akar, insan neyi severse, onun cinsindendir; ancak o sevginin bir maksada dayanmaması gerek, Sevgi, garezsiz olursa, Elest ahdından beri, onların bir cinsten olduklarına delildir, Çünkü **“insan, sevdiğiyledir”,** Nitekim “**Adamın ne biçim adam olduğunu sorma; kiminle düşüp kalkıyor, onu sor”** demişlerdir. Herkesi yiyip içtiği şeylerden tanırlar bunlar da iki çeşittir:

Duygu gıdası, akıl gıdası.

Duygu gıdası ekmektir, ettir, sudur, buna benzeyen şeylerdir, Akıl gıdasıysa bilgilerdir, hikmettir. Şimdi, bazı kişilerin gönülleri, fıkha, bazılarının mantıka, bazılarının tefsire, bazılarının da, Allah Teâlâ ikisine de rahmet etsin, Attâr ve Senâî’nin divânlarına akar. Bazılarının gönülleriyse Enverî, Zahîr-i Fâryâbî ve Nizâmî’nin şiirlerinin bulunduğu divanları çeker. Enverî’nin, öbürlerinin divanlarına meyleden, bu âlem ehlindendir; onu balçık kavramış, karmıştır, Ama Senâî ve Attâr’ın divanlarına, Allah Teâlâ bizi aziz sırrıyla kutlasın, Mevlânâ’nın, özünde özü, içinde iç olan ve Senâî ile Attâr’ın sözlerinin özü - özeti bulunan faydalı sözlerine meyletmek, meyleden kişinin, gönül ehlinden ve veliler bölüğünden olduğuna delildir. (VELED), başlık CIV

Epiktetos demiştir ki: **“Eğer sığırlarla domuzlar konuşabilselerdi, saman ve yemden başka şey**

Rabbinin nimetlerinden bolca ulaştırırız. Rabbinin nimeti (kimseden) men edilmiş değildir" [64]

قلما تكون الواردات الإلهية إلا بغتة لئلا يدعيها العباد بوجود الاستعداد.

"Çoğu kez varidatlar ansızın gelmektedirler. Tâ ki kullar o feyizleri kabiliyetlerine bağlamasınlar." [65]

من رأتيه مجيباً عن كل ما سئل ومعبراً عن كل ما شهد وذاكراً كل ما علم. فاستدل بذلك على وجود جهله.

"Her sorulana cevap veren, her tattığına tabir veren ve her bildiğini dile getiren birini görürsen, o kimsenin cahilliğinin delili olarak kabul et." [66]

---

konuşanlarla alay ederlerdi." diyor.

[64] İsra, 20

[65] **"Kalp, değişkenliği dolayısıyla bu ismi almıştır."** Kalp, kendisine gelen vâridâtın çeşitliliğine göre farklılık gösterir. Varidat ise kişinin ahvâline göre değişir. Ahvâlin çeşitliliği de, sırra gelen ilâhî tecellîlerin çeşitliliğine göre değişik olur.

[66] **"Size ancak az bir bilgi verilmiştir"**(İsra,85) Nasıl olurda insan her soruya cevap vermeyi tasavvur edebilir. Eğer onun cehaleti olmasa idi, uygun olan

إنما جعل الدار الآخرة محلاً لجزاء عباده المؤمنين لأن هذه الدار لا تسع ما يريد أن يعطيهم. ولأنه أجل أقدارهم عن أن يجازيهم في دار لا بقاء لها

"Dünyada işlenen sevabın mükâfatı ancak ahiret gününde mükâfatı verilir. Çünkü dünya o yüce mükâfatın verilmesine yer olarak elverişli değildir. Zira fani olanda baki olan mükâfat mümkün olmaz."

من وجد ثمرة عمله عاجلاً فهو دليل علوى وجود القبول آجلاً.

"Kim ki amelin tadını dünyada tattı ise bu gelecekte (ahirette) amelinin kabulünün delilidir."

إذا أردت أن تعرف قدرك عنده فانظر فيماذا يقيمك

"Eğer Allah Teâlâ indinde yerini öğrenmek istersen, onun seni nereye oturttuğuna bak.

---

susması idi.

Hayırda mı serde mi? Hangisi ise yerin odur." [67]

متى رزقك الطاعة والغنى به عنها. فاعلم أنه قد أسبغ عليك نعمة ظاهرة وباطنة

"Ne zamanki Allah Teâlâ seni itaatle ve ona bağlı kalmakla rızıklandırmış ise bil ki O, sana zahiri ve Bâtıni tüm nimetlerini tamamlamış demektir."

خير ما تطلب منه ما هو طالبه منك

"Allah Teâlâ'dan isteyeceğin en hayırlı şey onun senden istediğidir."[68]

---

[67] Allah Teâlâ'nın kendisini nerede kullandığına bakması demektir.

[68] Hz. Mevlâna kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;

"Resimdeki noksanlık ressamın isteğidir." Bu nedenle çileler yurdu olan dünyada Allah Teâlâ'dan razı olmak gerekir.

"Bizim uğrumuzda cihad edenleri (gayret sarf edenleri) **elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz."** (Ankebut, 6)

"Allah Teâlâ´ya ant olsun ki:

Mallarınız ve nefisleriniz hakkında imtihan olunacaksınız.

Elbette sizden evvel kendilerine kitap verilmiş olanlardan ve müşriklerden birçok incitici sözler işiteceksiniz.

Eğer sabrederseniz ve korunursanız, şüphe yok

الحزن على فقدان الطاعة مع عدم النهوض إليها من علامات الاغترار

“Taatı kaçırdığı için üzülürken onu gelecekte toparlamaya gayret göstermemek mağrur olmanın alametidir.”

---

ki, bu metaneti gerektiren işlerdendir.” (Al-i İmran 186)

“Yoksa Cennete gireceğinizi mi zannettiniz?

Sizden evvelki geçmiş ümmetlerin hali sizlere gelmedikçe. Onları nice şiddetli ihtiyaçlar, hastalıklar kapladı ve sarsıntılara uğradılar.

Hatta rasülleri ve onunla beraber iman edenler, Allah'ın yardımı ne zaman? Diyecek bir hale geldiler.

Haberiniz olsun Allah'ın yardımı şüphe yok ki pek yakındır.” (Bakara 214)

“Görmüyorlar mı ki, onlar her yıl mutlaka bir defa veya iki defa bir fitneye, bir belaya tutuluyorlar da sonra tövbe etmiyorlar.

Onlar düşünüp ibret de almıyorlar.”(Tövbe 126)

“Size musibetten her ne şey isabet ederse kendi ellerinizin kazandığı şey sebebiyledir ve birçoğundan ise afv eder.”(Şura 30)

“Allah Teâlâ´nın izni olmadıkça musibetten bir şey isabet etmez. Her kim Allah Teâlâ´ya iman ederse kalbini hidayete erdirir.

Allah Teâlâ her şeyi hakkıyla bilendir.” (Teğabun 11)

ما العارف من إذا أشار وجد الحق أقرب إليه من اشارته. بل العارف من لا إشارة له لفنائه في وجوده وانطوائه في شهوده

"Arif, Hakk'a bir işarette bulunduğunda O'nu kendine işaretinden daha yakın bulan değildir. Bilakis arif; O'nun vücudunda fani ve şuhudunda ermiş olması sebebiyle işareti dahi olmayan kişidir."[69]

الرجاء ما قارنه عمل. وإلا فهو أمنية

"Ümit, beraberinde amel olan istektir. Ameli olmayan bir ümit boş bir temennidir." [70]

---

[69] **Mârifet. Allah Teâlâ'nın, seçkin kullarına zatiyle bilinmesidir. Böylece Allah Teâlâ, onlardan ma'rifet ve şekil izlerini tamamen atar, o hale gelirler ki Allah Teâlâ'dan başkasını bilmezler, Ondan başkasını görmezler. (Muhammed ibn-i Hüseyin es Sülemi trc:Süleyman ATEŞ** Sülemi Risaleleri [Kitap]. - Ankara : Ankara Üniversitesi Basımevi, 1981.)

[70] **"Rabbinizin hakkında beslediğiniz zan var ya, işte sizi o mahvetti ve ziyana uğrayanlardan oldunuz."** (Fussilet,23)

Marufi Kerhi kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki; : **"Allah Teâlâ'ya itaat etmeden cenneti talep etmek, günahlardan biridir. Şefaati sebepsiz di-**

مطلب العارفين من الله تعالى الصدق في العبودية. والقيام بحقوق الربوبية

“Arifin Allah Teâlâ’dan isteği kullukta sadakat ve yaratıcının hukukuna bağlı kalmaktır.”

بسطك كي لا يبقيك مع القبض. وقبضك كي لا يتركك مع البسط. وأخرك عنهما كي لا تكون لشئ دونه.

“Seni kabz haliyle tutmamak için bast eyledi. Bast haline bırakmamak içinde kabz eyledi. Soma O'ndan başka bir şeye ait olmayasın diye seni her iki halden de çıkardı.”[71]

العارفون إذا بسطوا أخوف منهم إذا قبضوا. ولا يقف على حدود الأدب في البسط إلا قليل

“Arifler bast (genişlik) halinden kabz (sıkıntı) halindekinden daha fazla korkarlar. Çünkü

---

lemek kendi kendini kandırmaktır. İtaat edilemeyenden merhamet dilemek budalalıktır"

[71] Sevinmenin fitnesi üzülmeden çok fazladır. Ancak **“Bir yandan korkuya, bir yandan ümide düştün mü iki kanadın olur. Bir kanatlı kuş katiyen uçamaz acizdir.”** (Mesnevi c.II, b.1554)

bast zamanında edep hududu içinde çok az arif durabilmiştir."

البسط تأخذ النفس مه حطها بوجود الفرح والقبض لاحظ للنفس فيه

"Bast halinde, ferahlık bulmakla nefis hazzını alır. Ama kabz halinde nefsin hoşuna gidecek bir haz yoktur."[72]

ربما أعطاك فمنعك وربما منعك فأعطاك

"Çoğu kere sana verirde mahrum bırakır. Çoğu kere de seni mahrum bırakır da verir." [73]

متى فتح لك باب الفم في المنع عاد المنع عين العطاءه

"Mahrum bırakılmak senin için bir anlayış kapısı açıyorsa, bu mahrumiyet, ihsanın ta ken-

---

[72] **"Kalplerin, kendisine iyilik yapanı sevme, kötülük yapanı sevmeme özelliği vardır."** (Ebu Nuaym, Hilye, IV/121)

[73] Şeyhü'l Ekber Muhyiddin Arabî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;

"Sana men ettiği zaman vermiştir. Verdiği zamanda men etmiştir. O zaman sende terki almayı tercih et, çıkarın ordadır."

disidir."[74]

الأكوان ظاهرها غرة وباطنها عبرة. فالنفس تنظر إلي ظاهر غرتها. والقلب ينظر إلى باطن عبرتها

"Dünyanın zahiri kandırıcı, batini ise ibret vericidir. Nefis, dışına bakar kandırılır, kalp içine

[74] Hakîkatte lutufla kahır birdir. Hak cemâlini celâliyle ihâta etmiş, yani kaplamıştır. Celâline uğramadan cemâlini göremezsin. Bu konuda bir temsil getirilmiştir:

Bir memleketin Sultan veya Pâdişâhı sarayının çevresinde tertibat aldırmış, herkim saraya gelir ve siz de o kimseyi tanımaz ve yanıma girmek isterse, içeriye almayın. Hatta karşılık verirse, ona sizler de karşılık verin diye emir eder. Diğer taraftan da nedimlerine (sevdiklerine) beni tenhada ve kimsenin bizi görmeyeceği bir zamanda gelip görünüz der. Nedimleri sarayın çevresindeki nöbetçilerin uykuya varmasını veya bir işle meşgul olmasını bekler ve bir fırsatını bulup içeri girerek didâr-ı pâdişâh ile müşerref olurlar.

İşte Hakk'ın cemâli de celâliyle çevrilidir. (Celâlinden cemâline ulaşılır.) Âhiret âleminde mahşer var, sorgu süâl var, sırat var, mizân var; işte bunlar hep celâldir. Mü'min bunlara uğramadan cennete giremez.

bakar çok ibret alır."[75]

[75] **"Vaktinizin kıymetini bilin. Dünya beni aldattı. Üstü bal tadı, altı beni aldadı."** İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak

"Hiçbir sevinip gülen yoktur ki, dünya ardından onu kedere düşürmesin, ağlatmasın. Dünyanın hiçbir ikbali yoktur ki, ardında idbar bulunmasın. Dünyada hiçbir serpintiyle ferahlayan yoktur ki, ardından onu belâ sağanağıyla ıslatmasın. Dünyanın şanındandır bu; sabahleyin birine yardım eder, akşamlayın ona düşman kesilir. Bir yanı tatlı olur, sindirirse öbür yanı acı gelir, yerindirir. Kişi, onun zevkine erer, güzelliğini elde ederse, mutlaka tezce belâları çatar ona, dertleri erer. Dünyada esenliğe kavuşup akşamı eden, mutlaka korkulara düşer de sabahlar.

Aldatıcıdır dünya, onda ne varsa hepsi de insanı aldatır. Fânîdir, onda olanların hepsi de yok olur. Dünya azıklarında, suçlardan çekinmekten başka hiçbir şeyde hayır yoktur. Dünyadan az bir şey elde eden, ondan emin olabilecek çok şeye sahip olmuş demektir; çok şey elde edense, kendisini helak edecek çok şey elde etmiş demektir. Dünya, az bir fırsat verir insana, sonra geçer-gider; o fırsata erense ancak hasret elde eder. Nice ona güvenenleri dertlere uğratmıştır; nice ona inananları helak vadisine atmıştır; nice büyükleri hor-hakir etmiştir; nice benliğe düşenleri alçaltmış- gitmiştir." (Hz. Ali kerremallâhü veche, Nehc'ül-Belaga, hzl: Abdulbaki Gölpınarlı, İst. h. 1390, s. 87)

أن أردت أن يكون لك عز لا يفنى فلا تستعزن بعز يفنى

“Sonsuz bir izzete (onur) sahip olmak istiyorsan, fani bir izzet olan dünya ile azizleşmek isteme.”

الطي الحقيقي أن تطوي مسافة الدنيا عنك حتى ترى الاخرة أقرب إليك منك.

“Hakiki tayy (bir anda uzun bir mesafeyi kat etmek) ahireti sana senden daha yakın görünceye dek, sana dünya mesafesinin kısalmasıdır.”

العطاء من الخلق حرمان والمنع من الله إحسان.

“Halkın vergisi ihsanı mahrumiyet, Hakk’ın mahrum bırakması ise ihsandır.”

جل ربنا أن يعامله العبد نقداً فيجازيه نسيئه.

“Rabbimiz Allah Teâlâ kulunun peşin amelini

veresiye mükâfatlandırmaktan yücedir."[76]

كفى من جزائه إياك على الطاعة أن رضيك لها أهلاً.

"Seni taate ehil kılması, taatına mükâfat olarak yeter."[77]

كفى العاملين جزاء ما هو فاتحه على قلوبهم في طاته. وما هو مورده عليهم من وجود مؤانسته.

"Allah Teâlâ'nın amillerin kalplerine ibadet anında açmış olduğu huşu ve ünsiyet mükâfat olarak onlar için yeter." [78]

من عبده لشئ يرجوه منه أو ليدفع بطاعته

[76] **"Allah müminlerden nefislerini ve mallarını cennet mukabilinde satın almıştır."** (Tevbe, 111)

[77] Allah Teâlâ´ya kulluk, kullara ayrı bir ihsan olduğu gibi nimetlerin artma sebebidir. Allah Teâlâ´ya karşı hep iyi niyette bulunmaksa, kulluk terbiyesinin yüksekliğini gösterir. Yoksa Allah Teâlâ´nın bir kârı yoktur.

[78] **"Kendisine zühd ve zühd konusunda va'z etme kabiliyeti verilen kimseyi gördüğünüzde ona yaklaşın, zira o hikmet telkin eder."** (İbn. Mâce. Zühd. 1: Ebu Nuaym. Hilye. X/405)

ورود العقوبة عنه. فما قام بحق أوصافه.

"Kim cennet arzusu veya diğer nimetler için veya azap ve afetlerden korunmak için Allah Teâlâ'ya itaat ederse yüce sıfatlarının hakkını eda etmemiştir."[79]

متى أطاعك أشهدك بره. ومتي منعك أشهدك قهره. فهو في كل ذلك متعرف إليك ومقبل بوجود لطفه عليك.

"Sana verdiği zaman iyilik sıfatını gösterir, men ettiği zamanda kahır sıfatını gösterir. O her iki durumda da senden tanınmasını ister ve sana lütfünün varlığını gösterir."[80]

---

[79] Değersiz şeyi değerli kılmak gibidir.

"Eğer dünyanın Allah Teâlâ katında sivrisineğin kanadı kadar bir değeri olsaydı kâfire bir yudum su vermezdi (içirmezdi)" (Buharî, Tefsir (18) 6; Müslim, Münâfikîn, 18, Tirmizî, Zühd, 13; İbn Mâce, Zühd, 3; Ahmed, V, 154, 177**)**

[80] Celal ve cemal tecellileri birbirinden ayrılmaz durumdadır. Birinin zuhuru diğerinin varlığına sebeptir. Allah Teâlâ buyurdu ki;

"Demek ki, zorlukla beraber bir kolaylık vardır. Evet, zorlukla beraber bir kolaylık vardır." İnşirah, 5-6

Allah Teâlâ şeytanı düşman kıldı ki, Allah Teâlâ'ya sığınmak, nefsin tahrikini de yaratmış ki ona

إنما يؤلمك المنع لعدم فهمك عن الله فيه.

"Senden bir şeyi men etmesine üzülmen onu hakkıyla anlayamadığındandır."[81]

ربما فتح لك باب الطاعة وما فتح لك باب القبول. وربما قضى عليك بالذنب فكان سببان في الوصول

"Bazı kere taatin kapısını sana açmış kabulünü açmamış. Bazı kerede günah işlemeyi takdir etmiş ama o günahı kavuşmasına vesile

---

yönelmenin devamı içindir. Eğer celal ve cemalin tecellisi beraber olmasaydı yani nefsin arzuları olmasaydı seyr-süluk tahakkuk etmezdi.

[81] Allah Teâlâ'nın insanların eliyle sana eziyet vermesinin nedeni insanlara güvenmemek içindir. Her şeyden incinmenin nedeni onlardan uzak kalmak içindir. İmam Gazzâlî kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz buyurdu ki;

"Karınca, kâğıt üzerindeki yazıları görünce, bunları kalem yazıyor, der; çünkü başını kaldırıp yukarıdaki parmakları, eli ve bunları harekete geçiren iradeyi, insanı, sonra insanda irade, kudret yaratanı görmez. İnsanların çoğu da, en aşağı, en yakın sebebi görmektedir." (Gazzâlî, **İhyâ**., cilt: I, s. 34. Aynı örnek için bkz. Gazâlî, **Kimya-yı Saâdet**, s. 42.)

etmiştir.”[82]

---

[82] **Nasuh Tövbesi**

Kur´ân-ı Kerim'de, **"Ey iman edenler! Allah'a Nasuh Tövbesi ile tövbe edin,"** Tahrim,8 buyrulmuştur. Bazıları bu **Nasuh** sözünün yorumlanmasında **nefse dönmeyen şey** demişlerdir. Bu hoş bir deyimdir. Bazıları da Nasuh, yüzü kadın yüzüne benzeyen bir adammış, ama tam bir erkekmiş, erkekten hiçbir eksik tarafı yokmuş derler.

Kadınlar hamamında tellâklık edermiş. Tam otuz yıl bu işte çalışmış. Bir gün sultanın kızı hamama gelmiş, kulağındaki büyük yakut küpe kaybolmuş. Farkına varınca bunun hamamda kaldığını anlamışlar, çavuşlara emir verilmiş hemen gidin hamamda hiçbir delik deşik kalmamak şartı ile araştırın! denilmiş. Çavuşlar hamamın kubbesini ve içini, her tarafını sarmışlar.

Her işin tam vakti gelmedikçe
Sana dostun dostluğu fayda vermez.

Nasuh halvete girer korkudan titremeye başlar. Şimdi araştırma sırası bana gelecek diye sızlanıyor, arka arkaya secdeye kapanıyor, Allah Teâlâ'ya söz veriyor eğer bu defa kendimi kurtarırsam bundan sonra bütün ömrüm boyunca böyle bir iş yapmam, Allah'ım bundan sonra bir daha kadın tellâklığı etmeyeceğim, senin tanrılığına sığınarak söz veriyorum. Eğer şu yükü benim sırtımdan kaldırırsan, bundan böyle Nasuh kulun bir daha bu günahı işlemez, diyor.

Nasuh, bu yalvarış halinde iken içeriden bir ses geldi. Herkesi aradık yalnız Nasuh kaldı onu da arayın. Tam bu sırada bir ses daha geldi, küpe bulundu

معصية أورثت ذلاً وافتقاراً خير من طاعة أورثت عزاً واستكباراً.

“Zillet ve yalvarmaya götüren bir günah, izzet ve kibre götüren taat'ten daha hayırlıdır.”[83]

---

dediler. Arayanlar bir Lahavle çekti. Nasuh'un hakkında kötü düşüncelere saptık dediler. Bari gelsin eliyle sultanın kızını okşasın kız da onun kendisini okşamasını istiyor. Nasuh'u çağırdılar. Nasuh şu cevabı verdi:

Benim elim bugün işlemiyor, yolda sancılandı. (Şems-i Tebrizî, 2007), (M.359) s.444

"Eğer siz, ayrıldıktan sonra da yanımdaki halinizi devam ettirseydiniz, melekler sizi evlerinizde ziyaret eder, yollarda sizinle müsafahada (tokalaşmada) bulunurdu. Eğer siz hiç günah işlemeseydiniz, Allah Teâlâ sizi toptan yok eder, günah işleyip istiğfar edecek yeni bir mahlûk yaratır ve onları mağfiret ederdi." [Tirmizî, Cennet 2, (2528); İbnu Mâce, Sıyam 48, (1752).]

[83] "Hz İsâ aleyhisselam ve Beni İsrailli bir salih beraber bir yere giderler. O yöredeki meşhur bir fasık, onları yolda görünce muhabbetinden ötürü takip etmeye başlar. O'nun takib ettiğini Salih kimsenin gördüğünü anlayınca mahcup oldu ve izlemekten vazgeçti. Ve o fasık adam kendine dua eder.

"Ya Rabbi beni affet" der. Salih kişide derki;

"Ya Rabbi beni bu adamla haşır ve neşir etme!"

Allah Teâlâ vahiy yolu ile Hz. İsâ aleyhisselama şöyle bildirir.

نعمتان ما خرج موجود عنهما ولا بد لكل مكون منهما. نعمة الإيجاد ونعمة الإمداد. أنعم عليك أولاً بالإيجاد وثانياً بتولي الإمداد.

"İki nimet vardır ki; hiçbir varlık bunların dışında değildir ve bunlar her varlık ta görülür. Var olma nimeti ve imdat nimeti. Önce seni imanlı olarak yarattığından ötürü lütufta bulunmuş, sonra arka arkaya küfür ve günahlardan korunman için imdatlar yaratmıştır."

فاقتك لك ذاتية وورود الأسباب مذكرات لك بما خفى عليك منها والفاقة الذاتية لا ترفعها العوارض. خير أوقاتك وقت تشهد فيه وجود فاقتك. وترد فيه إلى وجود ذلتك.

"Yoksulluk sende zati bir sıfattır. Sebeplerin akışı sendeki gizli olan yoksulluğu hatırlatır. Şonradan gelen nimetler zatî yokluğu ortadan kaldıramaz. Vakitlerin en iyisi yoksulluğuna

"Her ikisinin de duasını kabul ettim. Fasıkı affettim, salih olup ta böbürlenen kimseyi ise iyilerle haşr etmeyeceğim."

şahit olduğun ve sendeki yokluğa geri çevrildiğin vakittir."

متى أوحشك من خلقه. فاعلمم أن يريد أن يفتح لك باب الإنس به

"Ne zaman seni mahlûkatlardan uzaklaştırırsa bil ki, sana kendisi ile ünsiyet kapısını açmıştır."[84]

متى أطلق السانك بالطلب فاعلم انه يريد أن يعطيك.

"Ne zaman dilin taleple açıldı ise bil ki; O sana vermeyi istemiştir."[85]

---

[84] Allah Teâlâ sevdiği kulları yalnızlaştırır. Öyleki zindanları ona mesken kılar veya insanların nefretini üzerinde toplatır.

[85] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selem buyurmuştur ki;

"**Allah Teâlâ kime duayı verdi ise, onu icabetten mahrum etmez"** (Taberani)

Abdullah bin Ömer radiyallâhü anhın rivayet ettiği bir hadiste buyrulmuştur ki;

"Sizden kime dua izni verilmiş ise, o kimseye rahmet kapıları açılmıştır. Allah Teâlâ'dan istenilecek en sevimli şey, dünya ve ahrette ki af ve afiyettir" (Buhari)

العارف لا يزول اضطراره ولا يكون مع غير الله قراره.

“Arif'in Allah Teâlâ'ya olan şevki zail olmaz ve ondan başkası ile karar kılmaz.”

أثار الظواهر بانوار آثار. وأنار السرائر بانوار أوصافه لأجل ذلك أفلت أنوار الظواهر ولم تأفل أنوار القلوب والسرائر

“Zahirleri eserlerinin nuru ile sırları da sıfatlarının nuru ile aydınlatmıştır.[86] Bundandır ki zahirlerin nuru batar, kalp ve sırların nuru batmaz.”

أن شمس النهار تغرب بالليل
وشمس القلوب ليست تغيب

“Gündüzün güneşi gece ile batar, kalbin güneşi asla batmaz."

ليخفف ألم البلاء عليك علمك بانه سبحانه

[86] Bu zümrenin nefisleri dünyada, kalpleri ukbada, ruhları Mevladadır. Dünyayı ve içinde bulunan her şeyi unutmuşlardır. Bunların gönülleri hasta, tasaları uzundur, Allah Teâlâ ile gizli konuşurlar. Eğer kul kimin kulu olduğunu bilse sevincinden ölürdü.

هو المبلي لك. فالذي واجهتك منه الأقدار هو الذي عودك حسن الاختيار

"Belayı verenin Allah Teâlâ olduğunu bilmen, sana belanın acısını hafifletsin. Zira kaderde ki belaları sana gönderen, seni bol bol nimetlere alıştıran Allah Teâlâ'nın kendisidir." [87]

من ظن انفكاك لطفه عن قدره فذلك لقصور نظره.

"Basireti noksan olan Allah Teâlâ'nın lütfunu kaderinden ayrı olduğunu düşünür."

لا يخاف عليك أن تلتبس الطريق عليك وإنما يخاف عليك من غلبة الهوى عليك.

"İbadet yollarının birbirine karışması seni korkutmasın. Heva-i nefsin galebesi seni korkutsun."[88]

---

[87] "Sebepsiz iptilalar insana mücerret kemâli ikmal içindir. Yüksek mertebesini daha yüceye ulaştırır."

[88] Allah Teâlâ'ya kavuşturacak yollar yaratılmışların nefesleri sayısıncadır. **"Tek bir fakih** (anlayışlı kimse)**, şeytana bin âbid** (kulluk eden) **den daha yamandır."** Tirmizî, İlim 19, (2083)

سبحان من ستر سر الخصوصية بظهور البشرية وظهر بعظمة الربوبية في إظهار العبودية.

"Beşeri vasıfların zuhuru ile hususiyetin sırrını gizleyen ve kulluğu izhar ederek, rububiyyetin azametini ortaya çıkaran Allah Teâlâ'yı tespih ederim."[89]

لا تطالب ربك بتأخر مطلبك ولكن طالب نفسك بتأخر أدبك.

"İsteğin geciktiğinde Rabbini suçlama. Bilakis edebin gerisinde kaldığı için nefsini suçla."[90]

متى جعلك في الظاهر ممتثلاً لأمره

---

[89] Hakk baş gözüyle görülmez, yani bâtın gözü kör olan Hakk'ı görmez. Ancak Hakk zâhirdir, yani görülmektedir. Ruhu saf ve basîret gözü (gönül gözü) açık olan Ârifler Hakk'tan başka bir şey görmezler, çünkü varlık, Hakk'ın vücûdu değil midir? İbn-i Fâriz kaddese'llâhü sırrahu'l azîz hazretleri Kaside-i Tâiye'sinde:

"Hicabla zâhir oldu (örtüleriyle göründü), mazharlarla (görünenlerle) gizlendi" buyurmuştur.

[90] Geçmiş ve gelecekle uğraşmamak, geleceği düşünmeden Allah Teâlâ'nın her hükmüne, her emrine itiraz etmeden uymak demektir.

ورزقك في الباطن الاستسلام لقهره. فقد أعظم المنة عليك. ليس لك لمن ثبت تخصيصه كمل تخليصه.

“Seni zahirde emrine uyan kıldığı, batında ise kahrına teslimiyet ile rızıklandırdığında, sana büyük bir ihsanda bulunmuş demektir. Her ne kadar bazı kimselere hususiyetler sabit olmuş ise de nefsin bütün afetlerinden bu kimseler kurtulmuş demek değildir.” [91]

لا يستحقر الورد إلا جهول. الوارد يوجد في الدار الآخر والورد ينطوي بانطواء هذه الدار. وأولى ما يعتني به مالا يخلف وجوده. الورد هو طالبه منك والوارد انت تطلبه منه وأين ما هو طالبه منك مما هو

[91] "Her keramet sahibi kimse nefsin afetlerinden kurtulmuş değildir. Belki keramet sahibidir ama tam istikameti elde edememiştir. Gerçek keramet odur ki; beraberinde istikamet taşıyandır."

Bayezid Bistâmi kaddese’llâhü sırrahu’l azîz buyurdu ki;

"Başlangıçta Allah Teâlâ bana bazı kerametler gösterdi. Onlara iltifat etmeyince bana marifetine yönelik yolu açtı."

مطلبك منه.

“Virdi ancak cahil kimse küçük görür. Rabbani marifetler ahiret gününde bulunur. Vird ise bu dünyanın fenasıyla o da fani olur gider. O zaman dünyada bu işlerde telafisi olmayana özenmek daha şayandır. Hem de vird, onun senden isteğidir. Varid ise sen ondan istemektesin. Onun senden istediği nerde senin ondan istediğin nerde?” [92]

ورود الأمداد بحسب الاستعداد. وشروق الأنوار على حسب صفاء الأسرار. الغافل إذا أصبح ينظر ماذا يفعل والعاقل ينظر ماذا يفعل الله به.

“Yardımların gelmesi, hazırlıklı olmasına göre, nurların parlaması da sırların paklığına göredir. Gafil kimse sabahleyin ne yapacağını düşünür. Akıllı kimse ise Allah Teâlâ’nın ne yaptıracağını düşünür.”[93]

---

[92] Allah Teâlâ bir kulunun kalbine zikir vasıtasıyla bir takım marifetler indirmek isterse, onun bildiğimiz et parçasından müteşekkil kalbi üzerine bir kurb serinliği gönderir, denilmiştir.

[93] Gafil insan fiili kendine nispet ettiği için, sabahleyin kalktığında bugün ne yapacağım demekle kendi tedbir ve tasarruf atının tedbirine düşer. Allah Teâ-

إنما يستوحش العباد والزهاد من كل شئ لغيبتهم عن الله في كل شئ فلو شهدوه في كل شئ لم يستوحشوا من شئ.

"Âbidler ve zâhidler her şeyde Allah Teâlâ'yı görmedikleri için onlardan sıkılmışlardır. Şayet her şeyde O'nu görselerdi hiçbir şeyden sıkılmazlardı."

أمرك في هذه الدار بالنظر في مكنوناته وسيكشف لك في تلك الدار عن كمال ذاته. علم منك أنك لا تصبر عنه فأشهدك ما

---

lâ'nın faili mutlak olduğunu unutur. Akıllı insan ise ilk aklına gelen şey Allah Teâlâ'ya nispet eder ve der ki; Bana ne yaptırır. Bu kimse akıllı olmakla beraber hem de uyanıktır. Çünkü ona göre Allah Teâlâ her şeye muktedir ve her istediğine kâfidir. Bu düşünce ve hatırlama, uyanık kimse için Allah Teâlâ'nın bahşettiği en büyük ihsan ve lütuftur. Seyyid Ebul Hasan Şazeli kaddese'llâhü sırrahu'l azîz bir münacatında:

"Ya Rabbi! Her şey senin elindedir ve benden gizlidir. Bir işin bana hayırlı olup olmadığını bilmediğim için kendime seçme gücüm de yoktur. Sen benim için en iyi olanı bildiğin için, bana o iyi olanı seçtir. Sen her şeye kadirsin."

برز منه

“Allah Teâlâ bu dünyada mahlûkatına bakmanı emretmiştir. Zati kemalini sana ahiret gününde gösterecektir. Senin sabır edemeyeceğini bildiği için, sana kendisinden zuhur eden şeyleri göstermiştir.”[94]

لما علم الحق منك وجود الملل لون لك الطاعات وعلم ما فيك من وجود الشرة فحجرها عليك في بعض الأوقات ليكون همك إقامة الصلاة لا وجود الصلاة فما كل مصل مقيم

“Allah Teâlâ insanın fıtratında usanç olduğunu bildiği için ibadetleri çeşitlendirdi. Fıtratında ki hudutlar aşmayı da bildiği için her zaman ibadet etmeyi değil, bazı zamanlarda ibadeti emretti. Ta ki niyetin tek namaz kılmak değil namazı ikame olsun. Zira her namaz kılan namazı ikame etmiş değildir.”[95]

---

[94] İnsan yaratılış yönünden aceleci olduğundan bu dünyada az bir şeye malik kılınmıştır.
[95] İbadetlerin çeşitliliğindeki hikmet budur.

Molla Lûtfî kaddese’llâhü sırrahu’l-aziz (hyt. 1494) Sahn müderrisliğinden idam sehpasına giden yolda bir “kıskançlık kurbanı” olurken onun hayatına bedel olan kıssayı burada hatırlayalım.

الصلاة طهرة للقلوب من أدناس الذنوب واستفتاح لباب الغيوب.

"Namaz kalbi günah kirlerinden temizler ve gaybın kapısını açar" (İmam Gazali kaddese'llâhü sırrahu'l azîz) [96]

Hz. Ali kerreme'llâhü veche, gazvelerinden birinde vücuduna ok saplanmış, savaş bitmeden ok kırılmış ve temren vücudunda kalmıştır; temrenin ıztırabı ciğerine işlemiştir. Açılan yara başına işler açmıştır. Hazret-i Ali kerreme'llâhü veche canından usanıp bu tür bir bitmez, onulmaz derde uğradığından iyice dertlenmiştir. O kanlı hırsızı gizlendiği yerden cerrahlar çıkarıp ele geçirmek istedikçe Hazret dayanamayıp inlemektedir. Cerrahi müdahalenin acısına dayanamayacağını anlayan Hz. Ali kerreme'llâhü veche, cerraha namaza durmak istediğini bildirmiş ve böylece ok ancak o namazda iken çıkarılabilmiştir. Bunun sebebi, Hz. Ali kerreme'llâhü vechenin namazda kendini tamamıyla Allah Teâlâ'ya vermesi, huşu içinde ibadet etmesi dolayısıyla cerrahi müdahalenin acısını duymamasıdır.

Mevlânâ Lûtfi bu kıssayı anlattıktan sonra ağlaya ağlaya buyurdu ki;

"Hakikat-i hal salât budur. Yoksa bizim kıldığımız amel kuru kıyam ve inhinadır. Anda fâyide yoktur" (işte asıl namaz budur; yoksa bizim kıldığımız kuru kalkıp eğilmedir, onda fayda yoktur), [96] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الصلاة محل المناجاة

"Namaz Allah Teâlâ ile münacat yeridir"

ومعدن المصافاة

"Namaz kirleri temizleme kaynağıdır"

تتسع فيها ميادين الأسرار وتشرق فيها شوارق الأنوار.

“Namaz sırların meydanlarını genişletir ve

"Kul abdest alıp da ağzında suyu çalkaladı mı günahlar ağzından dışarı çıkar. Burnuna su verdi mi günahlar burnundan dökülür. Yüzünü yıkadı mı günahlar yüzünden dökülür. Hatta göz kapaklarının altından bile dökülür. Ellerini yıkadı mı günahlar ellerinden hatta tırnakları altından bile dökülür. Başına mesh etti mi günahları başından hatta kulaklarından dökülür. Ayaklarını yıkadı mı günahlar ayaklarından hatta ayaklarının tırnaklarının altından bile dökülür. Bundan sonra ise mescide yürümesi ve kılacağı namaz ise nafile (fazladan mükâfat) olur." **(el-Munzirî, et-Terğib ve't-Terhib, I, 153-154, H. no: 13. Hadisin sonunda şunları söylemektedir: Hadisi Malik, Nesâî, İbn Mâce ve Hâkim rivayet etmiş olup, Hakim, Buhârî ve Muslim'in şartına göre sahihtir. Hiçbir illeti yoktur, demiştir. es-Sunabihi ise meşhur bir sahabidir.)**

nurlar parlaklığını artırır.”[97]

وعلم وجود الضعف منك فقلل أعدادها وعلم احتياجك إلى فضله فكثر أمدادها.

“Allah Teâlâ sendeki zayıflığı bildiği için namazın sayısını azalttı. O'nun lütfuna ihtiyacını bildiği içinde yardımını çoğalttı.”

متى طلبت عوضاً على عمل طولبت بوجود الصدق فيه ويكفي المريب وجدان السلامة.

“İbadete mükâfat istediğin zaman bil ki, O da sadakatle ifa edilmesini talep eder. Sadakat olmadığı zaman o ibadete karşılık azap verilmezse senin için yeterlidir.”

لا تطلب عوضاً على عمل لست له فاعلاً. يكفي من الجزاء لك على العمل أن كان له قابلاً. إذا أراد أن يظهر فضله عليك خلق ونسب إليك

[97] Namaz ise kulluğun zirve noktası olup Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin en üstün sıfatı olan “abd” (kulluk) in işaretidir. Bu sebeple namaz kılmayıp Allah Teâlâ’yı sevmekten bahseden birinden hazer etmek gerekir.

"Yapamadığın amele mükâfat bekleme. Senden onu kabul etmesi mükâfat olarak yeter. Sana iyiliği dilediği zaman, sana güzel ameli yaratır. Ve o ameli sana nispet eder."

لا نهاية لمذامك أن أرجعك إليك ولا تفرغ مدائحك أن أظهر جوده عليك.

"Allah Teâlâ seni nefsine teslim ederse, senin kötülüklerinin sonu gelmez. Eğer iyiliğini sana gösterirse senin iyiliklerinin sonu olmaz."

كن بأوصاف ربوبيته متعلقاً وباوصاف عبوديتك متحققاً. منعك أن تدعى ما ليس لك مما للمخلوقين. أفيبيح لك أن تدعى وصفه وهو رب العالمين.

"O'nun rububiyyet sıfatlarına bağlan. Kendi kulluk sıfatlarını da iyi bil! Başka bir mahlûka ait bir şeyi iddia etmeni bile yasaklamışken, -Rabbul Âlemin- olduğu halde O'nun bir vasfını iddia etmeni sana caiz kılar mı?"[98]

---

[98] Allah Teâlâ'ya hiçbir şey hulul etmediği gibi; Allah Teâlâ dahi hiçbir şeye hulul etmiş değildir.
Allah Teâlâ'nın yakınlığı, her ne kadar keyfiyeti ve benzeri yok ise, de; lâkin burada vehmin yeri vardır.

كيف تخرق لك العوائد وأنت لم تخرق من نفسك العوائد.

"İçindeki kötü huyları bertaraf etmeden nasıl olurda kerametlerin peşine düşmüş olursun." [99]

ما الشأن وجود الطلب إنما الشأن أن ترزق حسن الأدب.

Vehim kavramı ve hayal dairesi dışında kalan, Allah Teâlâ'nın yakınlığıdır.

[99] Şeyh Ebul Abdullah El Kuşeyri kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;

"Kim ki kerametin zuhurunda, halkın o kişinin günahını görmesinden çekindiği kadar çekinmiyorsa, bu kimsenin hakkında hicap vardır. Yok, eğer kerameti elde etmeyi nazara almayıp nefsinin tezkiyesine gayret ve ehemmiyet gösteriyorsa o zaman Allah Teâlâ'nın çeşitli lütfü ona akar ve sadıkların izinde yürümeye başlar"

"Nebilerin uğradıkları musibet, vahyin kesilmesi; Evliyaların uğradıkları musibet, kendilerinden keramet zuhur etmesi; müminlerin musibetleri ise, ibadetlerinde kusur etmeleridir." (KARABULUT, Ali Rıza, Kayseri'de Meşhur Mutasavvıflar, Kayseri, 1984, s.61)

"Talepte bulunmak değerli bir şey değildir. En güzel şey edeple rızıklanmaktır." [100]

ما طلب لك شئ مثل الاضطرار ولا أسرع بالمواهب إليك مثل الذلة والافتقار

"Kendinde hiçbir kuvvet ve irade görmemek kadar değerli bir talep, zillet ve muhtaç olmayı bildirmek kadarda ihsanın süratle insana ulaşması gibi hiçbir amel yoktur."

لو أنك لا تصل إليه إلا بعد فناء مساويك ومحو دعويك لمتصل إليه أبداً. ولكن إذ أراد أن يوصلك إليه غطى وصفك بوصفه ونعتك بنعته فوصلك إليه بما منه إليك لا بما منك إليه.

"Eğer sen illa da nefsin kusurlarını silmekle ve onları ibadet, taat ve zikirle yok edip Allah Teâlâ'ya vuslat etmeyi düşünüyor isen yanıl-

---

[100] **"Tarikâtin edebi ikidir. Olduğun gibi görünmek, göründüğün gibi olmak."**

"Gardaşım! Sülûk görmeyen ihvan listesine kayıt olmaz. Her amelin edebi var. Tarikatın edebi de sülûkünü tekmil etmektir."

(İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak)

mışsın. Asla kavuşamazsın. Lakin O seni kendine ulaştırmak istediğinde, senin vasfını ve na'tını kendi vasıf ve na'tıyla örter. Senin ona verdiğinle değil O'nun sana verdiği ile kendine ulaştırır." [101]

لولا جميل ستره لم يكمن عمل أهلاً للقبول

"O'nun güzel örtüsü olmasaydı hiçbir amel

---

[101] "Kul Allah Teâlâ'yı tesbih, temcid, tahmid ve tâatla zikrederse; Allah Teâlâ da kulu rahmetiyle zikreder.

Kul dua ile zikrederse; Allah Teâlâ da, duasına icabetle zikreder.

Kul sena ve itaat ile zikrederse; Rabb Teâlâ da, af ve mağfiretle zikreder.

Kul dünyada zikrederse; Allah Teâlâ da, onu âhirette zikreder. Kul tenhalarda zikrederse; Allah Teâlâ'da, onu sahralarda zikreder.

Kul Allah Teâlâ'yı toplulukta zikrederse; Mevlâsı da onu Mele-i âlâda zikreder.

Kul ibâdetle zikrederse; Allah Teâlâ da, yardımla zikreder.

Kul mücâdele ile zikrederse; Allah Teâlâ da, hidâyeti ziyâde ile zikreder.

Kul sıdk ve ihlâs ile Allah Teâlâ'yı zikrederse, Allah Teâlâ da, onu kurtuluş ve muvaffakiyetle zikreder. Kul rubûbiyetle Allah Teâlâ'yı zikrederse; Allah Teâlâ da, nihayette o kulu rahmet ve ubudiyetle zikreder. (Muhammed Hikmet Efendi, Marifet-i İlahiyye Tarîkat-ı Aliyye, İst, s. 98)

kabule şayan olmazdı."[102]

أنت إلى حلمه إذا أطعته أحوج منك إلى حلمه إذا عصيته.

"İsyan ettiğinden ziyade, itaat ettiğinde O'nun hilmine muhtaçsın."[103]

الستر على قسمين ستر عن المعصية وستر فيها فالعامة يطلبون من الله الستر فيها خشية سقوط مرتبتهم عند الخلق والخاصة يطلبون من الله الستر عنها خشية سقوطهم من نظر الملك الحق

"Örtme iki kısımdır; Günahtan örtünme, günahın içinden örtünmedir.

Avam olanlar, halkın gözünden mertebele-

---

[102] Yahya bin Muaz radiyallâhü anh buyurdu ki;

"Kul ne kadar aptaldır. Kusurlu bir cisim ve kalpten kusursuz bir ameli ortaya çıkarmak istiyor. Ve böyle kusurlu bir amelin kabule layık olduğuna inanır. Oysaki eğer Allah Teâlâ'nın o yüce lütfü olmasa ve onunla o ameli örtmese kabulü mümkün değildir. O zaman kul ameline değil Allah Teâlâ'nın lütfuna güvensin."

[103] Bayezidi Bistami kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;

"Günahın tövbesi bir tanedir, taatin ise bin tanedir."

rinin düşmesinden korkarak Allah Teâlâ'dan günahta örtünmeyi isterler.

Havas ise Hakkın nazarından düşmekten korkarak O'ndan günahtan örtünmeyi talep ederler." [104]

من أكرمك إنما أكرم فيك جميل ستره فالحمد لمن ستره فالحمد لمن سترك ليس الحمد لمن أكرمك وشكرك.

"Sana ikram eden (kişi), senin şahsında gö-

---

[104] **"İnsanlardan gizli tutarlar, Allah'tan gizli tutmazlar"** (Nisa-128) mealindeki ayet bu durumu ifade ediyor.

Adia ibni Hatemin rivayet ettiği hadiste buyruldu ki;

"Bazı insanlara cennete doğru yürümeleri emir edilir. Ta ki cennetin lezzet ve kokuları alındığında cennettekilerin nimetlendiklerini seyredince onlara geri dönün emri verilir. Ve sizin burada nasibiniz yoktur denir. Onlar hasret içinde geri dönerler. Ve derler ki; "cennetin bu güzelliklerini görmeden, cehenneme girmiş olsaydık, bize o cehennem biraz daha kolay gelecekti. Onlara şöyle cevap verilir: Siz Allah'la baş başa kaldığınızda büyük günahlar işlediniz, ama halkın nazarında itibarınız kırılmasın diye iyi ameller işlerdiniz. Allah Teâlâ'dan korkmadınız halktan korktunuz, Allah Teâlâ'yı yüceltmediniz, halkı yücelttiniz, Allah Teâlâ'ya dayanmadınız halka dayandınız. İşte bu azap örtün içindir."

rünen o güzellik hakikatte Allah Teâlâ’nın örtmesiyle olmuştur. O halde hamdü sena iyilik ve ikram edene değil, seni örtenedir.” [105]

ما صحبك إلا من صحبك وهو بعيبك عليم وليس ذلك إلا مولاك الكريم.

“Asıl arkadaşın, senin ayıbını bildiği halde seninle arkadaşlık edendir. Ki, O'da kerem sahibi Mevla'dan başkası değildir.”

خير من تصحب من يطلب لا لشئ يعود منك إليه

“Arkadaşın hayırlısı (Allah Teâlâ) dır. Senden ona dönecek bir şey beklemeden seni isteyendir.” [106]

---

[105] **"Allah Teâlâ’nın size fazlı ve rahmeti olmasaydı, asla sizden hiçbiriniz temize çıkmazdı"** (Nur, 21)

[106] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bir hadiste **“Mümin mümin’in aynasıdır.**” (Ebu Davud. Edeb. 29: İbn. Mübarek Hasan-ı Basri'nin sözü olduğunu söyler; bkz. Aclunî. II/294) buyurduğunda etkileşim özelliklerinin geçerliliğini daha belirgin açıklamıştır.

Bu hadis-i şerifteki **ilk mümin insan**dır, **ikinci mümin ise Allah Teâlâ**’dır (Allah Teâlâ’nın El-Mü’min ismi) Buradan işaretle insanın arkadaşı, Allah Teâlâ olursa ve neticesi cennettir. Kötü arkadaş ise şeytandan kinayedir ve dostluğu cehenneme

لو أشرق لك نور اليقين لرأيت الآخرة أقرب إليك من أن ترحل إليها ولرأيت محاسن الدنيا قد ظهرت كسفة الفناء عليها

"Eğer sana yakinin (şüphesizlik) nuru saçılmış ise göreceksin ki, ahirete yolculuk etmeden de daha yakındır ve dünya lezzetlerini de kaim bir fanilik bulutu kaplamıştır." [107]

ما حجبك عن الله وجود موجود معه إذ لا شئ معه ولكن حجبك عنه توهم موجود معه.

"Herhangi bir varlığın Allah Teâlâ ile beraber olması gibi seni O'ndan perdelememiştir. Çünkü O'nunla beraber herhangi bir varlık mevcut değildir. Seni asıl perdeleyen O'ndan başka bir varlığı zannetmendir."

---

gidiştir.

[107] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Nur kalbe girdiğinde, göğüs "inşirah" eder, açılır. Sormuşlar

"Ya Resulullah, bunun alameti var mıdır?"

"Evet," buyurmuştur.

"Kandırıcı evden uzak, ebedi eve yakınlık, ölüm gelmeden ona hazırlık etmektir."

لولا ظهوره في المكونات ما وقع عليها وجود الصفات ولو ظهرت صفاته اضمحلت مكوناته

"Varlıklarda zuhur etmeseydi, gözler onları görmezdi. Şayet sıfatları doğrudan görülseydi, varlıklar silinirdi (hiç görülmezdi)."[108]

[108] Nablusî'nin inzivasının ilk yılında yazmış olduğu birinci münâcâtı Vahdet-i Vücûd ile ilgili olarak kulun Allah Teâlâ'ya münacatını anlatıyor.

Rabbim bana dedi:

"Sen, sen bana uygunsun" Dedim ki;

"Fâni olan ben, nasıl Sana uygun olurum?" O bana dedi ki;

"**Fâniden başka hiçbir şey Bana uygun değildir?"** Dedim ki;

"Ahlâkım kötüdür, ben Sana nasıl layık olurum?" O dedi ki;

"Onu, Benim iyi ahlâkımla tamamlayacağım." Daha sonra bana şöyle dedi:

"**Ey kulum, Ben senim, fakat sen Ben değilsin. Ey kulum, Mevcûd (Var olan) benim, sen değilsin. Ey kulum, bütün beşer Benim keremimin kullarıdır; sen, Benim Zâtımın kulusun."** Dedim ki;

"Ey Rabbim, ben nasıl Senin Zâtının kulu olurum?" O dedi ki;

"**Sen 'Abdül'-Vücûd'sun** (Varlığın kulusun); **Abdü'l-Mevcûd** (Var olanın kulu) **değilsin. Vücûd Ben'im, mevcûd diğeridir, zira o Benim ile varlık bulur. Hâlbuki Ben, Kendi kendimle varım."** Bu

sebeple ben şöyle dedim:

"Ben Varlık'ım." Ve yine O bana dedi:

"**Ey kulum, başkalarından korkma; zira başkaları Ben'im. Ben, senin sendeki Varlığımdan dolayı sende tecelli eden Rabbinim. Ben'den başka ilâh yoktur ve ancak bana tapılabilir.**

Her halükârda seni Ben (Kendim) **ile zenginleştirirsem, seni zengin kılacağım ve eğer seni başkalarıyla zenginleştirirsem, seni fakir kılacağım. Benden başka ilâh yoktur."** Ben O'na dedim ki;

"Ey Rabbim, ben Senin nezdinde nasılım?" O bana dedi ki;

"**Sen Benim indimde, en yakınlar arasında ve aynı zamanda bütün seni sevenler ile birliktesin. Ben, seni ve seni sevenleri severim."** Ben O'na dedim ki;

"**Ey Rabbim, bana olan aşkının alameti nedir?"** O bana dedi ki;

"**Benim sevdiğim ve Benim hoşlandığım şeyleri yapabilmen için sana yardım ve lütfumu ihsan etmemdir."** Ben O'na dedim ki;

"Ey Rabbim, insanlar bana haksızlık ediyorlar." O bana dedi ki;

"**Bütün bunlar senin hayrınadır. Onların sana ettikleri haksızlıkların sonucuna bakman yeter: Bu, senin Benim ile yakınlaşmandır. Muhakkak ki, sen onlardan önde geleceksin."** Bekri Alâeddin, Abdulgânî Nablusî Hayatı ve Fikirleri, trc. Dr. Veysel UYSAL, İst, 1995, s.112–114

كل شئ لأنه الظاهر

"Batın" olunca her şeyi ortaya çıktı. "Zahir" olunca her şeyi ölümlü kıldı."

أباح لك أن تنظر ما في المكونات وما أذن لك أن تقف مع ذوات المكونات. قل انظروا ما في السموات والأرض ولم يقل انظروا السموات والأرض. قل انظروا ماذا فيها فتح لك باب الإفهام ولم يقل انظروا السموات لئلا يدلك على وجود الإجرام.

"Varlıklarda olana (Allah Teâlâ'nın cemali) bakmanı emretti. Varlıkların zatına takılmana da izin vermedi. "Göklerde ve yerde olanlara bakınız" [109]emriyle sana anlayış kapısını açtı. Cisimlerin varlığını O'na hicap olmasın diye göklere bakın demedi."

الأكوان ثابتة بإثباته وممحوة بأحدية ذاته.

"Varlıklar O'nun sabit kılmasıyla "var", O'-

[109] **"Göklerde ve yerde neler var, bir bakın" de. İnanmayacak bir millete ayetler ve uyarmalar fayda vermez."** Yunus, 101

nun zatının birliği karşısında "yok" olur."[110]

الناس يمدحونك لما يظنونه فيك فكن أنت ذاماً لنفسك لما تعلمه منها.

"İnsanlar seni iyi zannettikleri için methederler. Sende nefsini en iyi bildiğin için onu kötüle."

المؤمن إذا مدح استحيا من الله تعالى أن يثنى عليه بوصف لا يشهده من نفسه.

"Mümin meth edildiği zaman kendine layık görmediği ve nefsinde bulunmayan bir vasıftan Allah Teâlâ'dan hayâ eder."

أجهل الناس من ترك يقين ما عنده لظن ما عند الناس.

"İnsanların en cahili, insandaki bir zan sebebiyle kendindeki bir gerçeği terk edendir."[111]

إذا أطلق الثناء عليك ولست بأهل فائن عليه بما هو له أهل.

---

[110] Güneşin ayı kapatması buna benzer. Hakikatte aydaki ışıkta güneşindir.

[111] Dünyada ebedi kalacak gibi düşünmesidir.

“Layık olmadığın halde sana övgüler gönderiyorsa, sende meth ü senaya layık olan Allah Teâlâ’yı öv.”

الزهاد إذا مدحوا القبضوا لشهودهم الثناء من الخلق والعارفون إذا مدحوا انبسطوا لشهودهم ذلك من الملك الحق

“Zahid'ler övüldükleri zaman, halk'tan gördüğü için kabz (daralma) olurlar.

Arifler ise övüldüklerinde, onu Hak'tan gördüğü için bast (genişleme) olurlar.”[112]

متى كتب إلى اعطيت بطل إذا أعطيت بسطك العطاء وإذا منعت قبضك المنع فاستدل بذلك على ثبوت طفوليتك وعدم صدقك في عبوديتك.

Sana bir ihsanda bulunduğu zaman sevini-

---

[112] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Müminin yüzüne karşı meth edildiğinde O'nun kalbindeki iman artar "

Bu hadis arifleri içindir ve durumlarına işaret eder. Yine arifler diyorlar ki; **"Halk'ın dili, Hakk'ın kalemidir."** Onlarda kendini beğenme ve böbürlenme asla olmaz.

yor, bir şeyden men edildiğinde sıkılıyorsan, bil ki asalak bir kişiliğe sahip olduğunun ve kullukta da sadık olmadığının delilidir."

إذا وقع منك ذنب فلا يكن سبباً ليأسك من حصول الاستقامة مع ربك فقد يكون ذلك آخر ذنب قدر عليك.

"Sende günah vuku bulunduğunda, Rabbinin seni istikametten çıkarmış olduğu yeisine girmeyesin. Olabilir ki bu, takdir olunan en son günahın olabilir." [113]

إذا أردت أن ينفتح لك باب الرجاء فاشهد ما منه إليك. وإذا أردت أن ينفتح لك باب الخوف فاشهد ما منك إليه.

"Sana ümit kapısının açılmasını istiyorsan O'ndan sana gelene bak. Korku kapısının açılmasını istiyorsan senden Ona gidene yani kul-

---

[113] **"Ey nefislerine israf eden kullarım, Allah Teâlâ'nın rahmetinden ümidinizi kesmeyin "** (Zümer, 53)

"Allah Teâlâ'nın rahmetinden ancak kâfir topluluklar ümidini keser " (Hicr,56)

"Her âdemoğlu hata edicidir. Hata edenlerin hayırlısı tövbe edenlerdir. " Tirmizi

luğuna bak.”

ربما أفادك في ليل القبض ما لم تستفده في اشراق نهار البسط لا تدرون أيهم أقرب لكم نفعاً.

“Çoğu kez genişlik aydınlığında elde edemediğin faydayı, sana sıkıntılar karanlığında verir. "Hangisinin fayda bakımından size daha yakın olduğunu bilemezsiniz"

مطالع الأنوار القلوب والأسرار

“Nurların doğdukları yerler kalpler ve sırlardır.” [114]

نور مستودع في القلوب مدده من النور الوارد من خزائن الغيوب. نور يكشف لك به عن آثاره ونرو يكشف لك به عن أوصافه

“Kalbe emanet edilmiş bir nur vardır ki; kaynağı gayp hazinelerinden akıp gelir. Bir nur vardır ki; Onunla sana kâinatın haline baktırır.

---

[114] **"Yeryüzüm ve göğüm bana dar geldi, fakat mümin kulumun kalbi dar gelmedi "** Hadisi Kutsi

Bir nur vardır ki; Allah Teâlâ yüce sıfatlarını onunla sana keşfettirir."[115]

ربما وقفت القلوب مع الأنوار كما حجبت النفوس بكثائف الأغيار.

"Nefisler nasıl ki ağyarların yoğunluğuyla perdeleniyorsa, kalplerde bazen nurlara takılıp kalır."[116]

ستر أنوار السرائر بكثائف الظواهر اجلالاً لها أن تبتذل بوجود الإظهار وأن ينادي عليها بلسان الاشتهار.

"Sırların nurlarını zahiri örtülerle gizledi. Ta

[115] Şeyhü'l Ekber Muhyiddin ibnü'l Arabî Hazretleri bu nura **"şimşek"** adını vermiştir. Çünkü bu nur bir oluyor, ardından yok oluyor. Zira bu nurun devamına beşer gücü yetmez.

[116] Miraçta Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimize bütün nimetler ve azaplar gösterildi de, hâlinde bir zerre değişiklik olmadı. Kur´an-ı Kerim´de **"Gözü oradan ne kaydı ve ne de onu aştı."** (Necm, 17) buyruldu.

Bir şeyden etkilenmek eksiklikten olur. Eksiklik yaratılıştan olursa tedavisi olmaz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin yaratılışı tam olduğuna göre O´nun bu konuda hataya düşmesi olmamıştır.

ki o sırların yüceliği aşikâre olmakla, o yüceliği noksan olmasın ve şöhret diliyle de onlara çağrılmasın.”

سبحان من لم يجعل الدليل على أوليائه إلا من حيث الدليل عليه. ولم يوصل إليهم إلا من أراد أن يوصله إليه

“Evliyasına ulaşmayı kendisine ulaşmaya vesile kılan ve ancak kendisine ulaştırmak istediği kimseyi evliyasına ulaştıran Allah Teâlâ'yı tespih ederim.” [117]

ربما أطلعك على غيب ملكوته وحجب عنك الاستشراف على أسرار العباد.

“Bazen seni ruh âlemine ait sırlara muttali edip fakat kulunun sırlarını sana gizli tutmuştur.” [118]

---

[117] Hakk’ı bulmak pek kolaydır, velâkin Hakk’ı bulduran Kâmil insanı bulmak güçtür. Bunlar kimyâ gibidir, velâkin bulunması kimyâdan güçtür.

[118] Allah Teâlâ’nın insanların sırlarını birbirlerine gizli tutması iki sebepten ötürü büyük bir lütuftur.

Birincisi; İnsanların işlemiş olduğu günah ve kusurları eğer gizli kalmayıp açığa vurulmuş olsaydı insanlar arasında sevgi ve güven kalmayacaktı. Bu yönüyle gizli tutulması insanlara büyük şefkat ve

من اطلع على أسرار العباد ولم يتخلق بالرحمة الإلهية كان اطلاعه فتنة عليه وسبباً لجر الوبال إليه

"Allah Teâlâ kullarının sırlarına kimi ulaştır-

---

rahmetidir. Bu meyanda evliya sına kullarının bu eksikliklerini gizli tutmakla beraber diğer taraftan da Onlara ruhlar âleminin keşfini müyesser eylemiştir.

İkinci sebep ise insanlara bazen evliyasını gizli tutmuştur. Velilerin sırları dışarı vurulmuş olsaydı ve veli bilinipte ona yapılacak saygısızlık sonucu doğrudan doğruya Allah'a savaş açılmış olacaktı. Keza veli tanınırsa O'nun sözünü tutmak farz olacaktı. Bunun içindir ki evliyanın gizli tutulması kuluna bir rahmettir.

Sad bin Abdullah rahmetullahi aleyh'e bazı talebeleri velilerin nasıl tanınabileceklerini sormuş: Demiş ki;

"Allah Teâlâ onların evliya olduğunu göstermeden sıradan bir insan şekliyle tanıtır. Veya onlardan istifade etmek isteyen kimselere de evliyalık şekliyle tanıtır. Eğer onların surlarını dışarıya vermiş olsaydı o zaman bu durum insanların aleyhine olurdu. Çünkü insanlar onları tanıyıp itaatsizlik yapsalardı çok büyük bir günaha girmiş olacaklardı. Fakat Allah Teâlâ kullarına rahmet olsun diye onların sırlarını gizili tutmuştur."

mış ise ve o kimse ilahi rahmetle ahlaklanmamış ise, bu ulaşma onun için fitne ve vebale girme vesilesi olur.” [119]

---

[119] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Ancak münafığın kalbinden merhamet sökülmüştür"

"Rahmet edenlere Allah rahmet eder. Yeryüzündekilere rahmet ediniz tâki gökyüzündekiler size rahmet etsinler"

Rivayete göre Allah Teâlâ Hz İbrahim aleyhisselâmı yer ve gökyüzündeki ruhlar âlemine muttali ettiğinde görür ki bir kimse ağır bir günah işler. Ona beddua eder ve

"Ya Rab! Onu helak et" der ve helak olur. Başka biri daha başka bir günah işler ve yine

"Ya Rabbi! Onu helak et, senin rızkını yer, senin yerinin üzerinde gezer ve sana isyan eder" ve oda helak olur. Üçüncüsünü görünce yine beddua etmeye çalışırken Allah Teâlâ;

"Dur Ya İbrahim! Kulumdan elini çek. Günah işlerlerse dahi kulumdurlar. Onlara üç fırsatım var. Kulum tövbe eder af ederim veya ondan Salih bir evlat kalır bana hamd ü sena eder, onu o evladının hatırına veririm. Ya da kıyamet gününe kadar bekletir ister af eder istersem azap ederim buyurur."

İbrahim aleyhisselâm ruhlar âleminden dönerken, Allah Teâlâ’nın emri olan İsmail aleyhisselâmın kurban kesilmesi o gece ona bildirilir. İsmail aleyhisselâmı kurban etmek için bıçağı boynuna koyduğunda içinden Allah Teâlâ'ya münacatta bulunarak

"Rabbim bu evladım, gözbebeğim ve herkesten

حظ النفس في المعصية ظاهر جلي وحظها في الطاعات باطن خفى ومداواة ما يخفى صعب علاجه.

"Nefsin günahtaki payı açık ve belirgindir. Taatlerde ki hazzı ise gizli ve belirsizdir. Nefsin gizli olan hazzının tedavisi daha zordur." [120]

ربما دخل الرياء عليك من حيث لا ينظر الخلق إليك

---

ziyade sevdiğimdir " der. Ona gayp tan bir ses gelir;

"Ruhaniyet âleminde gezdiğin o geceyi ne tez unuttun. Benden kulumun helakini hep istiyordun, bilmiyor muydun ki sen nasıl evladına şefkat besliyor isen bende kuluma rahmet beslerim. Sen kulumun helak olmasını istedin bende oğlunun kurban edilmesini isterim"

[120] Ebu Muhammed el-Mürteiş rahmetullâhi aleyh diyor ki;

"Ben kaç kez hacca gittim. Fakat hiçbirinde bir zorluk bir rahatsızlık çekmedim. Fakat annem bir gün benden bir bardak su istedi nefsime çok ağır geldi. Bildim ki o haclarımda rahatsızlık çekmediğimden dolayı onlarda nefsimin bir hazzı vardır ve onları şaibeli gördüm. Çünkü anneme su vermem şer'i bir hak olduğundan nefsime zor gelmemeliydi. Ondan biliyorum ki burada nefsimin hazzı yoktur. Onun için ağır geldi.

"Bazen insanların görmediği yerde bile ibadetine riya girebilir."[121]

استشرافك أن يعلم الخلق بخصوصيتك دليل على عدم صدقك في عبوديتك

"Hususiyetlerini halkın bilmesini temenni etmen kulluğunda sadık olmadığının delilidir."[122]

غيب نظر الخلق إليك بنظر الله إليك وغب عن اقبالم عليك بشهود إقباله إليك.

"Halkın nazarını Hakk'ın nazarında yok et. Allah Teâlâ'nın seni kabul etmesine iltifat et, halkın kabulüne değil."

من عرف الحق شهده في كل شئ ومن فنى به غاب عن كل شئ. ومن أحبه لم يؤثر عليه شيأ.

"Hakk'ı tanıyan O'nu her şeyde görür. Hakk'tan fâni olan her şeyden gayb olur. O'nu sevene hiçbir şey tesir etmez."

---

[121] Nefsin ruhuna karşı sevinç duymasıdır.
[122] **"Bu (adam yaptıklarını) Allah Teâlâ'nın gördüğünü bilmez mi?"** (Alâk, 14)

إنما حجب الحق عنك شدة قربه منك. وإنما احتجب لشدة ظهوره وخفى عن الأبصار لعظم نوره.

“Allah Teâlâ’yı görememenin sebebi O'na çokça yakın olmaktandır. Perdelenmiş olması ise O'nun zuhurunun şiddetindendir. Gözlerden gizlenmiş olması ise nurunun azametindendir.” [123]

لا يكن طلبك تسباً للعطاء منه فيقل فهك عنه ليكن طلبك لأظهار العبودية وقياماً بحقوق الربوبية

“Talebin O'ndan gelecek bir nimetin vesilesi için olmasın. Yoksa O'nu gerçekten tanımamış olursun. Talebin ancak O'na kulluğunu izhar etmek ve rububiyyetin hakkını eda etmek için olsun.”

كيف يكون طلبك اللاحق سبباً لعطائه السابق جل حكم الأزل أن ينضاف إلى العلل

“Sonradan yapılan talepler, ezelden belir-

[123] Göz kuvvetli ışıkta görmeyi kaybeder.

lenmiş ihsanların nasıl sebepleri olabilir. Ezeli hükümler sebeplere bağlı olmaktan yücedir.”[124]

عنايته فيك لا لشئ منك وأين كنت حين واجهتك عنايته وقابلتك رعايته. لم يكن في ازله إخلاص أعمال ولا وجود أحوال. بل لم يكن هناك إلا محض الإفضال وعظيم النوال.

“Allah Teâlâ’nın sana yardım etmesi senin sebebinle değildir. Yoksa O'nun yardım ve muhafazası sana yöneldiğinde sen neredeydin?”

Ezelde kulunun ihlâslı bir ameli ve varlığı yoktu. Allah Teâlâ’nın sonsuz ikram lutuf sahibi olmasıydı. [125]

---

[124] **"Allah dilediğini imha eder ve dilediğini vücuda getirir. Ana kitap ise O'nun nezdindedir."** (Râ'd-39)

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem birçok hadisi şeriflerinde dua ve ana baba'ya iyiliğin ömrü bereketlendirdiğini, sadakanın malı artırdığım, başa gelecek musibetleri önlediğini veya hafiflettiğini, şükrün nimeti arttırdığını bildirmiştir. Muallâk kader değişse de mübrem (kesinleşmiş) kader asla değişmez. Ezelde ne takdir edilmişse o olacaktır.

[125] (Allah Teâlâ kullarına ihsanda bulunmayı sever. Kul daha hak etmeden verir. Hatta kâfire bile verir.)

Kul Allah Teâlâ’dan bir ihsan beklediğinde ameline güvenmesin ve bir ihsan geldiğinde kendi duası

علم أن العباد يتشوفون إلى ظهور سر العناية. فقال يختص برحمته من يشاء وعلم أنه لو خلاهم وذلك لتركوا العمل اعتماداً على الأزل. فقال أن رحمة الله قريب من المحسنين.

"Allah Teâlâ kulunun kendi gayretine dayanacağını bildiği için "Rahmetimi istediğim kişiyedir" [126] buyurmuştur. Onları öyle bırakırsa ezeldeki hükme dayanıp taati terk edeceklerini bildiği için "Rahmetim iyi taat işleyenlere yakındır"[127] buyurmuştur."

إلى المشيئة يستند كل شيء لأن وقوع ما لم يشأ الحق محال ولا تستند هي إلى شئ.

---

veya iyiliğinden dolayı geldiğini zannetmesin. O'nun lütuf ve ihsanı kuldan hâsıl olan bir sebebe bağlı değildir. Yoksa kul doğmazdan evvel Allah Teâlâ ona lütuf etmiş onu yaratmış, onu ana karnında beslemiş, muhafaza etmiş, doğunca anasını emmesini ilham etmiş ve öğretmiş, daha nice nice nimetlerde bulunmuştur. Kulun o zaman bir ameli, duası veya bir kabiliyetimi var mıydı?

[126] Bakara, 105; Âl'i İmran, 74

[127] Â'raf, 56

“Her şey Allah Teâlâ’nın isteğine dayanır. Çünkü O'nun dilemediği şeyin olması imkânsızdır. O'nun isteği ise hiçbir şeye dayanmaz.”[128]

ربما دلهم الأدب على ترك الطلب اعتماد على قسمته واشتغالاً بذكره عن مسئلته.

“Arifler edepten dolayı kısmetine itimat edip, zikriyle meşgul kalıp çoğu kez istekte bulunmamışlardır.” [129]

إنما يذكر من يجوز عليه الاعفال. وإنما ينبه من يمكن منه الإهمال

“Ancak gaflette kalabilen kimselere hatırlatmak gerekebilir. Ve ihmal edebilecek kimseler uyarılabilir.”[130]

ورود الفاقات أعياد المريدين.

“Fakrü zaruretin gelmesi mürit için bayram-

---

[128] **"Allah Teâlâ birisine nur yaratmamış ise o kimse nursuzdur. "**(Nur, 40)

[129] **"Zikrimle meşgul olup istemekten vazgeçene, isteklerinin en güzelini vereceğim"** Hadis-i Kutsi

[130] Nebilerin birçok dualarda bulunması şeriatı göstermek, ümmetine öğretmek ve Hakk'a muhtaç olduğunu göstermek içindir.

dır."

العيد الوقت الذي يعود على الناس بالمسرة والسرور.

"Bayram günleri insanlar için şenlik ve ferah getiren özel günlerdir. Bu günler avam için-dir."[131]

ربما وجدت من المزيد في الفاقات ما لم تجده في الصوم والصلاة. الفاقات بسط المواهب. أن أردت ورود المواهب عليك صحح الفقر والفاقة لديك. إنما الصدقات للفقراء.

"Bazen yoksullukla elde edilen kazanç, namaz ve oruç ile elde edilememiştir. Yoksulluk ihsanların serilmesidir. İlahi vergilerin sana akmasını işitiyorsan fakr-u zaruretten yana ol. Çünkü "Sadakalar fakir ve miskinler içindir" [132]

تحقق بأوصاف يمدك بأوصافه. وتحقق بذلك يمدك بعزه. وتحقق بعجزك يمدك

---

[131] Hz. Ali kerreme'llâhü veche bayram günleri eski elbiseleri ile bayrama çıkardı.

[132] Tevbe, 60

بقدرته. تحقق بضعفك يمدك بحوله وقوته

“Sen kendi vasıflarını bil, O sana kendi vasıflarıı ile yardım eder.

Zilletini bil ki izzeti ile sana yardım etsin. Acziyetini bil ki kudreti ile sana yardım etsin. Ve zayıflığını bil ki kuvveti ile sana yardım etsin.”

ربما رزق الكرامة من لم تكمل له الاستقامة.

“Bazen istikameti kemale ermeyene de keramet verilebilir.” [133]

من علامات إقامة الحق لك في الشئ إدامته إياك فيه مع حصول النتائج.

“Hakk'ın seni bir makamda tutmasının alameti, o hali sana sonuçlarıyla beraber devam ettirmesidir.”

من عبر من بساط إحسانه أصمتته الاساءة، ومن عبر من بساط إحسان الله لم يصمت إذا أساءه.

133 İstidraç denilen kısımdır. Şeytanın aldatıcı hilelerindendir. Çok kişiyi bu şekilde aldatmıştır.

"İrfan ilmini ifade ederken kendi iyiliklerinden olduğunu düşünen kimseyi hatalar susturur. Allah Teâlâ'nın ihsanlarını anlatanı ise hiçbir günah susturamaz."

تسبق أنوار الحكماء أقوالهم فحيث صار التنوير وصل التعبير.

"Hikmet ehlinin nuru, sözlerinden evvel kalplere varır. Nur nereye kadar gitmişse sözde oraya kadar ulaşır." [134]

---

[134] Bir gün Hazret-i Abdülkâdir kaddese'llâhü sırrahu'l azîz vaaza geç kalmış. Cemaatin beklememesi için, devrinin âlimlerinden olan oğlu, kürsüye gelerek iki saat vaaz etmiş. Fakat etrafında ne bir heyecan ne bir alâka uyandırabilmiş. Nihayet Hazret-i Abdülkâdir kuddise sırruhu'l-azîz telâşla gelerek:

"Özür dilerim ey cemaat, geciktim. Valideniz yumurta pişirmişti, sahan düştü yumurtalar kırıldı.." Deyince, cemaat ağlaşıp feryat etmeye başlamış. O zaman Abdülkâdir Hazretleri'nin oğlu:

"Aman baba, iki saattir bunca söz söyledim de kimseye tesir etmedi. Sen, yumurtalar düştü kırıldı, deyince cemâat birbirine girdi" diye hayret etmiş.

Eve gidince hayretini babasına açmış ve hikmetini sormuş. O da, **"Ey Oğlum! Eğer sen de Bağdad çöllerinde 25 sene nefsinle mücâhede etseydin, semeresini görürdün"** buyurmuşlardır. (Mehmet Zahid KOTKU, Tasavvufî Ahlak, İst, 1998, s.119)

كل كلام يبرز وعليه كسوة القلب الذي منه برز.

"Kalp, nur elbisesi giyerse ise sözü de nurlu olur."[135]

من أذن له في التعبير فهمت في مسامع الخلق عبارته وجلبت إليهم إشارته.

"Konuşmasına izin verilenin sözü halkın kulağına hoş görünür, işaretleri halka ayan olur." [136]

---

[135] **"Her kap, içindeki olanı, dışarı sızdırır!"**

[136] **"Rahmanın izin verdikleri dışında hiç kimse konuşmayacak ve herkes yalnız doğruyu söyleyecektir"** (Nebe,28)

Rivayetlere göre, dokuz yıl büyük çilelerle sülûkünü tamamlayan Niyazi Mısrî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz Efendi'den Elmalı halkına son defa vaaz ve nasihat etmesi istenir. Mısrî konuşmak için kürsüye çıkar. Fakat dili tutulur, konuşamaz. Sonunda şeyhi, "Mısrî Efendi, bundan böyle durma ve susma, konuş" deyince dili çözülür, güzelce va'z eder. Niyâzî-i Mısrî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz sonradan bunu anlatırken, **"Şeyhimin bu izin ve himmetiyle hâlâ konuşur, söyleriz. Bize korku yoktur"** dermiş. (İbrahim RAKIM, 1750), v.60; Tuhfe, s.20-21

ربما برزت الحقائق مكسوفة الأنوار إذا لم يؤذن لك فيها بالاظهار.

"Açıklanmasına izin verilmemiş hakikatlerin nurları kapalı olarak ortaya çıkarlar." [137]

عياراتهم أما لفيضان وجد أو لقصد هداية مريد. فالأول حال السالكين. الثاني حال أرباب المكنة والمحققين.

"Sır içindeki söylemleri ya vecdin taşınması için veya müridin hidayeti kastıyladır. Birincisi saliklerin ikincisi hakikat ehlinin halidir." [138]

العبارة قوة لعائلة المستمعين وليس لك إلا ما أنت له آكل.

---

[137] **"Mânâlar kesinlikle harflere sığmazlar,
Okyanusu bir kaba koymak mümkün olmaz!..
Biz ki, kendi sözlerimiz açısından sıkıntıdayız,"**
(Şeyh Mahmûd Şebüsterî) b.50-51

Remz-i Hakk'a mahrem olan, yani o mahrem olan manevî işareti başkalarına ifşâ etmez. Zira ifşâ etmek caiz değildir. Mahrem olmayana şöyledir, böyledir diye söylemek memnudur.

[138] İlâhiler bu kısımdandır. Denizin kıyıya attığı inci-ler gibi.

"Manevi yorumlar dinleyen müritlerin gıdasıdır. Herkesin iştahına göre gıdası da değişir."[139]

ربما عبر عن المقام من استشرف عليه. وربما عبر عنه من وصل إليه وذلك يلتبس الأعلى صاحب البصيرة

"Makamdan haber veren bazı zaman nasıl bulduğunu, kimi bazı zamanda ise vuslatı bahseder. Bunu ancak basiret sahibi anlayabilir."[140]

---

[139] "**İnsanlar madenler gibidir."** Birbirleri ile olan yakınlıkları oldukları gibi ayrılıkları bulunur. Her bir yakınlığın altındaki ünsiyet ise ya ezeli ya da sonradan kazanılan özelliklerdendir. İnsan arkadaşlarının davranışlarından ve eylemlerinden dolayı kendi duygu ve hareketlerinin yansımasını görür. Arkadaşlığı gerektiren şey aynı cinsten olmak ve tabii münasebettir. Nitekim denilmiştir ki: Tabiatında bulunan hallerden bir parçayı karşısındakinde mevcut bulan kimse, ona meyleder. Onlar bulunan mevcut haller ile kendilerindeki bulunan hali kuvvetle çeker. Bunların hali âşık ve maşuk misali gibidir. Mayalarındaki haller ile insanlar, birbirlerini gördüğü zaman ya kaçar veya yaklaşır.

[140] Fatih Sultan Mehmed Han'ın türbedârlarından ve Şa'bâniyye tarîkatının son devir şeyhlerinden Ahmet Âmış kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz Efendi de buyururlarmış ki;

"**Tasavvuf kitabı okumayın. Onlar sizi idlâl (yanlışa götürür) eder. Yalnız Niyâzi Divânı'nı okuyun.**

Zira O, sülûkü bitirdikten sonra söylemiş ve yazmıştır.”

Yine nakledilmiştir ki: Mevlânâ-hazretleri, Şemseddin'le buluştuğu ilk zamanlarda geceleri Mütenebbi divanını okurdu. Mevlânâ Şemşeddin Tebrizi:

"Bu, okumağa değmez. Bunu bir daha okuma" diye bir iki kez söylediyse de, Mevlânâ, dalgınlığından onu yine okuyordu. Bir gece yine böyle hararetle divanı okuduktan sonra uykuya daldı. Rüyasında, medresede bilginler ve fakihlerle bir tartışmada bulundu ve hepsini yendi Sonra:

"Bunu niçin yaptım, buna ne lüzum vardı" diyerek medreseden çıkıp gitmek istedi ve tam bu sırada uykudan uyandı ve Mevlânâ Şemseddin'in kapıdan içeri girdiğini gördü ve:

"Bu biçare fakihlere yaptığını gördün mü, işte bunların hepsi Mütenebbi divanını okumanın uğursuzluğundandır" dediğini duydu.

Yine bir gece Mevlânâ rüyasında, Mevlânâ Şemseddin'in Mütenebbi'yi sakalından yakalayarak yanına getirdiğini ve ona:

"Bu adamın sözlerini mi okuyordun" dediğini görür.

Mütenebbi zayıf, nahif ve sesi kısık bir adammış. Mevlânâ'ya:

"Beni bu Mevlânâ ŞemseddinTebrizi'in elinden kurtar; artık bu divanı karıştırma" diye yalvarmış. Nihayet Mevlânâ, okutmayı ve öğretmeyi bıraktı, lâliş sarığını sardı, hindiban farecisini giydi semâ ve riyazete başladı ve şu şiiri söyledi:

"**Ben, bir memleketin zahidi ve bir minberin va-**

لا ينبغي للسالك أن يعبر عن وارداته فإن ذلك يقل عملها في قلبه ويمنعه وجود الصدق مع ربه.

"Salik için varidatını (vehbi ilimlerini) dışarıya vermek uygun değildir. Çünkü ifşa etmesi amelin kalpteki tesirini azaltır. Ve onu Rabbine sadık olmaktan alıkoyar."[141]

---

izi idim:

Gönlümün kazası, beni, sana ellerini Çırpıp gelen bir âşık yaptı." (EFLÂKÎ & trc:Tahsin YAZICI, 1995)s. 199, b: (14-15)

[141] İbn Abbâs radiyallâhü anhın **"Yedi kat göğü ve yerden de bir o kadarını yaratan Allah'tır. Allah'ın fermanı bunlar arasında iner."** Talak, 12 âyeti hakkındaki; **"Eğer ben bu âyetin tefsirini söyleseydim, beni taşa tutup öldürürdünüz."** diğer bir rivayette, **"Kesinlikle benim kâfir olduğumu söylerdiniz."** (İbn Abbâs'ın (r.), Talak (65), 12. âyeti hakkındaki bu sözü yukarıdaki gibi değişik lafızlarla rivayet edilmiştir. Bak: İbn Kesîr, 8, 183. Bu âyette ifade edildiği şekliyle, inmekte olan ilâhî ferman hakkında İbnu'l-Arabî'nin yorumları için ayrıca bak: Futûhât, 1, 141, 156, 2,455, 3, 28, 382, 398, 4, 397.sözünün bir anlamı olmazdı.)

Ebû Hureyre'nin radiyallâhü anhın **"Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden iki kap hıfzettim. Onlardan birini yaydım. Diğerine gelince, eğer onu da yaymış olsaydım, benim şu boğazım**

لا تمدن يدك إلى الأخذ من الخلائق إلا أن ترى أن المعطي فيهم مولاك. فإن كنت كذلك فخذ ما وافق العلم.

"Asıl verenin Mevla olduğunu görmeyinceye kadar mahlûkattan bir şey almak için elini uzatma. Eğer böyle isen ilme (şeriat ve hakikat) uygun olarak alabilirsin."

ربما استحيا العارف أن يرفع حاجته إلى مولاه اكفاء بمشيئته. فكيف لا يستحي أن يرفعها إلى خليقته.

"Arif çoğu zaman kadere dayanarak ihtiyaçlarını Allah Teâlâ'ya arz etmekten utanırken nasıl olupta ihtiyaçlarını mahlûklara götürmekten utanmazsın."

إذا التبس عليك أمران. انظر أيهما أثقل على النفس فاتبعه. فإنه لا يثقل عليها إلا ما كان حقاً.

"İki hayırlı iş hakkında hangisinin daha hayır-

kesilirdi." (Buhârî, İlim (3), 42) kelamını hatırlamak gerekir.

lı olduğuna dair tereddüde girersen nefsine hangisi ağır geliyorsa onu izle. Çünkü ona ağır gelen daima haktır.”

من علامات ابتاع الهوى المسارعة إلى نوافل الخيرات. والتكاسل عن القيام بالواجبات.

“Nafile ibadetler peşinde koşup vacip amellere tembellik etmen nefsin isteklerine uyma alametidir.” [142]

---

[142] **‘Daha çok ibadet edeyim’, ‘Sabahlara kadar namaz kılayım’, ‘Tesbih ve zikir çekeyim’, ‘Dua okuyayım’** gibi nafile ibadetlerle geceleri ihya edeyim düşüncesidir. Bu hususta şu bilinmeli ki; şeytan insanı fazla nafile ibadetlerle meşgul ederek farz ibadetlerinden alıkoyar ya da farz ibadetlerini vaktinin sonuna bıraktırır veya unutturarak farz ibadetlerinin vaktini geçirttirir. Meselâ, gecelerini fazla nafile ibadetlerle ihya eden kişi,

“Biraz istirahat edeyim.” derken uykuya dalar ve birçok kere farz olan sabah namazını kaçırır. Ya da nafile olan **“Evrad ve ezkârımı okuyayım.” “Virdimi bitireyim.”** derken farz olan ibadetleri vaktin sonuna kadar tehir eder. Ya da evrâd ve ezkârını okuyamadığı zaman öyle telaşlanır ki, farzlarındaki ihmalinden o kadar endişe duymaz.

Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem “**en iyiye yakın olanı yapın, az da olsa devamlı olanın daha sevaplı olması ile sevinin, kolaylaştırın ve**

قيد الطاعات بأعيان الأوقات كي لا يمنعك عنها وجود التسويف ووسع عليك الأوقات كي لا تبقى لك حصة الأختيار.

"İbadeti vakitlere bağlamış ta ki ihmal edip "yarıncılık" etmeyesin. Vakitleri de geniş tutmuş ki, huzur, sükûnet ve layıkıyla ifa edesin."[143]

علم قلة نهوض العباد إلى معاملته فاوجب عليهم وجود طاعته فساقهم إليها بسلاسل الإيجاب. عجب ربك من قوم يساقون إلى

---

sabah akşam seferinde ve gece yolculuğunda (tevfik vermesi için) **Allah Teâlâ'dan yardım isteyin"** buyurmuştur. Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim de **"Allah Teâlâ, dinde size bir zorluk kılmadı"** (Hacc, 78)

Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem de: "**Ey insanlar! Dinde aşırılıktan sakının, çünkü sizden öncekileri dindeki aşırılıkları helâk etti**." (İbn Mâce, Menâsik, 63; Ayrıca bkz. Nesâî, Menâsik, 217; Ahmed b. Hanbel, I, 215, 347.) Buyrulması dini hayattaki itidâlin zirve nokta olduğunu göstermektedir.

[143] **"Allah Teâlâ, size kolaylık yapmak istiyor, güçlük çıkarmak istemiyor"** (Bakara, 185) **"Allah Teâlâ´, emirlerinin hafif olmasını diledi. Çünkü insanlar zayıf yaratıldı."** (Nisa,27)

الجنة بالسلاسل أوجب عليك وجود خدمته. وما أوجب عليك لا دخول جنته.

"Kulların ibadetlere karşı olan tembelliklerini bildiği için onlara ibadeti mecbur kılmıştır. Onun zinciriyle ibadete, ibadetin zinciri ile de cennete çekmiştir. Sana taati vacib kılarken aslında cennete girmeni vacib kıldı." [144]

من استغرب أن ينقذه الله من شهوته وأن يخرجه من وجود غفلته. فقد استعجز القدرة الإلهية وكان الله على كل شئ مقتدرا.

"Allah Teâlâ'nın, kendisini nefsi arzulardan kurtarmasını ve gafletten çıkarmasını garipseyen kimse O'nun ilahi kudretine aczi isnat etmiştir. Oysa "Allah her şeye kadirdir" [145]

ربما وردت الظلمة عليك ليعرفك قدر ما من به عليك.

"Bazen karanlıklar sana Allah Teâlâ'nın ni-

[144] **"Allah Teâlâ zincirlerle cennete sokulan kavme hayret eder"**
[145] Kehf, 45

metlerinin kadrini öğretmek için gelir."

من لم يعرف قدر النعم بوجدانها عرف بوجود فقدانها.

"Nimetin verilmesiyle kadrini bilmeyene alınmasıyla kadri bildirilir."

لا تدهشك واردات النعم عن القيام بحقوق شكرك. فإن ذلك مما يحط من وجود قدرك.

"Şükrün hukukunu yerine getiremem imkânsızdır diye bir şaşkınlığa düşme. Bu senin değerini düşürür."

تمكن حلاوة الهوى من القلب هو الداء العضال. لا يخرج الشهوة من القلب إلا خوف مزعج أو شوق مقلق.

"Nefsin hevasının tadının kalbe yerleşmesi çaresi zor bir hastalıktır. Bunu kalpten men edici bir korku veya cezb edici bir şevkten başkası çıkaramaz."

كما لا يجب العمل المشترك لا يحب القلب

المشترك. العمل المشترك هو لا يبقله والقلب المشترك لا يقبل عليه.

“Müşterek ameli sevmediği gibi müşterek kalbide sevmez. Ortak ibadeti kabul etmez, ortak kalp sahibine de kabul görmez.”

أنوار أذن لها في الوصول وأنوار أذن لها في الدخول

“Bazı nurlara ulaşmaya, bazılarında içine girilmesine izin verilmiştir.”

ربما وردت عليك الأنوار فوجدت القلب محشواً بصور الآثار فارتحلت من حيث نزلت. فرغ قلبك من الأغيار تملأه بالمعارف والأسرار.

“Bazen kalplerin üzerine nurlar yağar, kalbi eserler sureti ile dolu görüp geri döner. Kalbini yaratılanlardan boşalt ki ilahi marifet ve sırlarla dolsun.”

لا تستبطئ من النوال ولكن استبطئ من نفسك وجود لا قبال.

"Allah Teâlâ'dan gelecek varidatları gecikmiş bulacağına nefsini ona yönelmeye gecikmiş olarak bul. (düşün) "[146]

حقوق في الأوقات يمكن قضاؤها وحقوق الأوقات لا يمكن قضاؤها. إذ ما من وقت يرد إلا ولله عليك فيه حق جديد وأمر أكيد. فكيف تقضي فيه حق غيره وأنت لم تقض حق الله فيه.

"Vakitlerdeki hakların kazası mümkündür. Ama vakitlerin hakkının kazası mümkün değildir. Zira gelen her vakitte Allah Teâlâ'nın senin üzerinde bir hakkı ve te'kidlenmiş emri vardır. Sen Allah Teâlâ'nın bu vakitteki hakkını terk edip diğer vakitlerin hakkım nasıl kaza edebilirsin."

ما فاتك من عمرك لا عوض له وما حصل لك منه لا قيمة له.

"Kaçırdığın ömrün bedeli olmadığı gibi elde ettiğinin de (vuslatın dışında) kıymeti yoktur."

ما أحببت شيئاً إلا كنت له عبدا وهو لا

---

[146] Noksanlık ve cimrilik beşer sıfatıdır.

يحب أن يكون عبداً لغيره.

“Neye sevgi beslemiş isen ona kölesin. Hâlbuki Allah Teâlâ senin kendisinden başkasına köle olmanı istemez.”

لا تنفعه طاعتك ولا تضره معصيتك. فإنما أمرك بهذه ونهاك عن هذه لما يعود عليك لا يزيد في عزة إقبال من أقبل ولا ينقص من عزه أدبار من أدبر عنه

“Taatın ona bir fayda sağlamayacağı gibi günahında O'na zarar vermez. Sana şunu emredip, bunu yasaklaması yine sana dönecek bir fayda içindir. Kişinin O'na yönelmesi O'nun izzetini arttırmadığı gibi yüz çevirmesi de izzetini eksiltmez.”

وصولك إلى الله وصولك إلى العلم به وإلا فجل ربنا أن يتصل به شئ أو يتصل هو بشئ

“Allah Teâlâ’ya vuslat O'nu bilmeye ulaşmak demektir. Oysa Rabbimiz bir şeyin O'na veya O'nu bir şeye bitişmesinden yücedir.”

قربك منه أن تكون مشاهد القربه وإلا فمن

أين أنت ووجود قربه.

"O'na yaklaşmandan maksat O'nun sana yakın olduğunu görmen demektir. Oysa sen nerde, O'na yaklaşmak nerde!"

الحقائق ترد في حال التجلي مجملة وبعد الوعي يكون البيان. فإذا اقرأناه فاتبع قرآنه ثم أن عليا بيانه.

"Hakikatler (manevi ilimler) tecelli anında açıklamasız olarak kalplere inerler. Tecelli kalktıktan sonra beyanları zihinlerde oluşur. "Biz o Kur'ân-ı Kerim'i okuduğumuzda onu dinle. Sonra onu açıklamak bize aittir." [147]

متى وردت الواردات الإلهية إليك هدمت العوائد عليك أن الملوك إذا دخلوا قرية أفسدواها. الوارد يأتي من حضرة قهار لأجل ذلك لا يصادمه شئ إلا دمغه.

"İlahi varidatlar sana geldiklerinde sendeki alışkanlıkları yok ederler.

Varidatlar "kahhar" olan Allah Teâlâ'dan geldikleri için karşılaştıkları her şeyi yıkarlar."

[147] Kıyamet, 19

بل نقذف بالحق علي الباطل فيدمغه فإذا هو زاهق

“Gerçeği batılın başına çarparız ve onun beynini parçalar; böylece batıl ortadan kalkar. Allah'a yakıştırdığınız vasıflardan ötürü yazıklar olsun size!” [148]

كيف يحتجب الحق بشئ والذي يحتجب به هو فيه ظاهر وموجود حاضر

“Allah Teâlâ bir şeyle nasıl perdelenebilir? Çünkü O, perde olacak şeyde bile zahirdir, hazırdır ve mevcuttur.”

لا تبأس من قبول عمل لم تجد فيه وجود الحضور. فربما قبل من العلم ما لم تدرك ثمرته عاجلاً

“Kendisinde huzur bulamadığın amelin kabulünden ümitsiz kalma. Semeresi hemen görülmeyen amellerde kabul edilebilir.”

لا تزكين وارداً لا تعلم ثمرته عاجلاً لا تزكين وارداً لا تعلم ثمرته فليس المراد من

---

[148] Enbiya, 18

السحابة الأمطار وإنما المراد منها وجود الأثمار.

“Sonucunu bilmediğin varidatı tezkiye etme. Çünkü buluttan amaç yağmur değil meyvedir.”

لا تطلبن بقاء الواردات بعد أنبسطت أنوارها. وأودعت أسرارها فلك في الله غنى عن كل شئ وليس يغنيك عنه شئ

“Varidat (Allah Teâlâ'dan gelen feyz)'ın nurunu sana yansıtmışsa sırları sana tevdi edilmiş ise, bekasına talepte bulunma çünkü Allah Teâlâ sana yeter.”

تطلعك إلى غيره دليل على عدم وجدانك له. استيحاشك لفقدان ما سواه دليل على عدم وصلتك به.

“O'ndan başkasına göz dikmen O'nu bulamadığını gösterir. O'nun dışında bir şeyi kaybetmekten dolayı yalnızlık hissetmen, daha O'na ulaşamadığının delilidir.”

النعيم وأن تنوعت مظاهره إنما هو بشهوده واقترابه. والعذاب وأن تنوعت

مظاهره إنما هو لوجود حجابه فسبب العذاب وجود الحجاب واتمام النعيم بالنظر إلى وجه الله الكريم.

“Nimetler zahirde çeşitli olsalar da, onlar ancak O'nun yakınlığı ve şuhudu ile gerçek halini alırlar.

Azapta, zahirde muhtelif olsalar da aslında acısı O'ndan mahcup olma sebebi iledir. Öyleyse acının sebebi perdelenmektir, lezzetin sebebi de dostun yüzüne nazar etmektir.”

ما تجده القلوب من الهموم والأحزان فلأجل ما منعت من وجود العيان.

“Kalplerde duyulan üzüntü ve kederler, hep O'nu görmekten mahrum olmaları nedeniyledir.”

من تمام النعمة عليك أن يرزقك ما يكفيك ويمنعك ما يطغيك

“Sana yeterince rızık verip ve azgınlıktan men etmiş ise sana nimetin tamamının verilmiş olduğunun delilidir.”

ليقل ما تفرح به يقل ما تحزن عليه.

"Seni sevindiren az olsun ki üzeninde az olsun."[149]

أن أردت أن لا تعزل فلا تتلوى ولاية لا تدوم لك، أن رغبتك البدايات زهدتك النهايات. أن دعاك إليها ظاهر نهاك عنها باطن.

"Eğer dünyaya başta talep ettin ise de sonunda ondan çekinmeye mecbur kalacaksın. Görünüşü seni çağırıyor ise de batınında seni kendisinden men ediyor."

إنما جعلها محلا للأغيار ومعدناً لوجود الأكدار تزهيداً لك فيها.

---

[149]Efendimiz sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular ki;

"Hafif-ül haz (az malı) olanlara ne mutlu"

"Âdemoğlu iki şeyden hoşlanamaz. Mal azlığı ve ölüm.

Mal azlığı ise hesabın azlığına işarettir"

Şah-ı Nakşibent kaddese'llâhü sırrahu'l azîz Efendimiz **"Allah Teâlâ´m sevdiklerime zekât verecek kadar çok mal, zekât alacak kadar fakirlik verme"** diye dua ederlerdi. Onun için yolundan gidenlerde fazla bir zenginlik olmamış ve olmayacaktır.

"Dünya cahiller içindir kederler için hazırlanmıştır. Senin için ondan sakınman gerekir."

علم أنك لا تقبل النصح المجرد فذوقك من ذواقها ما يسهل عليك وجود فراقها.

"Senden kabul edilmeyen ilim senin için mücerret nasihat kabul etmeyen ve zevklerinden tattığın zaman ayrılması sana kolay olmayandır."

العلم النافع الذي ينبسط في الصدر شعاعه ويكشف عن القلب قناعه.

"Asıl fayda veren ilim kalbi aydınlatan ve örtülerini kaldırandır."

خير علم ما كانت الخشية معه.

"Hayırlı ilim beraberinde Allah Teâlâ korkusu olandır."[150]

العلم أن قارنته الخشية فلك وإلا فعليك

"İlim beraberinde Allah Teâlâ korkusu varsa

---

[150] **"Şüphesiz en fazla Allah Teâlâ'dan korkanlar âlimlerdir."** (Fatır,28)

lehindedir yoksa aleyhindedir"

متى آلمك عدم إقبال الناس عليك أو توجههم بالذم إليك فارجع إلى علم الله فيك

"Ne zaman insanların teveccühünün gitmesi ve kötülükle sana yöneldiklerinde sendeki Allah Teâlâ'nın koyduğu ilmine yönel."

فإن كان لا يقنعك علم فمصيبتك بعدم قناعتك بعلمه أشد من مصيبتك بوجود الأذى مهم.

"Eğer sendeki ilim fayda vermiyorsa varlığındaki ezası yokluğundaki olan musibeti ile daha şiddetlidir."

إنما أجرى الأذى على أيديهم كي لا تكون ساكناً إليهم إن أراد أن يزعجك عن كل شئ حتى لا يشغلك عنه شئ.

"Allah Teâlâ'nın insanların eliyle sana eziyet vermesinin nedeni insanlara güvenmemen içindir. Her şeyden incinmenin nedeni onlardan uzak kalman içindir."

إذا علمت أن الشيطان لا يغفل عنك فلا تغفل أنت عمن ناصيتك بيده.

"Şeytanın senden gafil kalmayacağını biliyorsun, o zaman sende her şeyin eli kudretinde olan Allah Teâlâ'dan gafil kalma."

جعله لك عدواً ليحوشك به إليه وحرك عليك النفس لتديم إقبالك عليه.

"Allah Teâlâ şeytanı sana düşman kılmış taki Allah'a sığınasın. Nefsin tahrikini de yaratmış ki O'na yönelmen devam etsin."

من أثبت لنفسه تواضعاً فهو المتكبر حقاً إذ ليس التواضع إلا عن رفعه. فمتى أثبت لنفسك تواضعاً فأنت المتكبر

"Kendisine Tevazu isnat eden kişi hakikatte kibirlidir. Çünkü tevazu yükseklikten iniştir. O halde mütevazı olduğunu iddia ettiğin zaman kibirlisin demektir."

ليس المتواضع الذي إذا تواضع أى أنه فوق ما صنع. ولكن المتواضع الذي إذا تواضع رأى انه دون ما صنع.

"Mütevazı o kimse değil ki tevazuda bulunduğunda kendini yaptığının üstünde görsün. Mütevazı odur ki; tevazuda bulunduğunda yaptığının altında kendini görmektir."

التواضع الحقيقي هو ما كانا ناشئاً عن شهود عظمته وتجلى صفته وتجلى صفته.

"Gerçek tevazu sıfatlarının tecellisi ve (Allah Teâlâ'nın) azametinin görünmesiyle oluşandır."

لا يخرجك عن الوصف إلا شهود الوصف.

"Allah Teâlâ'nın vasıflarının görmekle sıfatlarından çıkarsın (erirsin)"

المؤمن يشغله الشاغل لله عن أن يكون لنفسه شاكراً وتشغله حقوق الله عن أن يكون لحظوظه ذاكراً.

"Kamil müminin Allah Teâlâ 'ya hamdü senada bulunması nefsinin methinden alıkoyar. Allah Teâlâ'nın hukuklarını anmakla nefsinin hazzını anmaktan alıkonulur."

ليس المحب الذي يرجو من محبوبه عوضاً أو يطلب منه غرضاً فإن المحب من يبذل لك ليس المحب من تبذل له

"Seven o değildir ki sevgilisinden bir karşılık bekler. Hakiki seven odur ki veriyor karşılık beklemiyor."

لولا ميادين النفوس ما تحقق سير السائرين. لا مسافة بينك وبينه حتى تطويها رحلتك. ولا قطيعة بينك وبينه تمحوها وصلتك.

"Eğer nefsin arzuları olmasaydı seyr-süluk tahakkuk etmezdi. Zira sevgilinle aranda mesafe olmazdı ki mesafe olsun. Keza ayrılık olmazdı ki vuslat olsun."

جعلك في العالم المتوسط بين ملكه وملكوته. ليعلمك جلالة قدرك بين مخلوقاته. وأنك جوهرة. تنطوي عليك أصداف مكوناته

"Allah Teâlâ seni mülkü ve melekût arasında vasıta kılmıştır. Sen O'nun yarattıkları ile arasındaki yüksek kudretini bilesin. Sen durumunu

yükseltebilecek sedef içindeki mücevhersin."

وسعك الكون من حيث جثمانيتك ولم يسعك من حيث ثبوت روحانيتك

"Varlıklar cismâniyette seni kuşatır. Ruhâni hususiyetler yönünden seni kuşatamaz."

الكائن في الكون لم يفتح له ميادين الغيوب مسجون بمحيطاته. ومحصور في هيكل ذاته.

"Dünyada olup ilim ve marifet alanı ona açılmadı ise O, nefsin arzuları tutsağı ve zatı da heykelinde (cesedinde) mahsur kalmıştır."

انت مع الأكوان ما لم تشهد المكون فإذا شهدته كانت الأكوان معك.

"Yaratanı müşahede (Hakkı hak vasıtası ile görme) etmediğin müddetçe yaratılanlarla berabersin, yaratanı müşahede ettiğin zaman yaratılanlar seninle beraberdir."

لا يلزم من ثبوت الخصوصية عدم وصف البشرية إنما مثل الخصوصية كإشراق

شمس النهار ظهرت في الأفق وليست مه. تارى تشرق شموس أوصافه على ليل وجودك. وتارة يقبض ذلك عنك فيردك إلى حدودك فالنهار ليس منك إليك. ولكنه وارد عليك

"Allah Teâlâ'nın lütfü ile verilen hususiyet beşeriyet sıfatını yok etmiş değildir. Belki güneş gibidir. Ufuktan yer küreye yansımışsa aydınlık olur, çıkmamışsa karanlıktır. Aynen Allah Teâlâ'nın lütfü insana yansıdığında aydınlık ve nur, yansıma kesildiğinde eski karanlık haline döner."

دل بوجود آثاره على وجود أسمائه. وبوجود أسمائه على ثبوت أوصافه وبوجود أوصافه على وجود ذاته. إذ محال أن يقوم الوصف بنفسه.

فارباب الجذب يكشف لهم عن كمال ذاته ثم يردهم إلى شهود صفاته ثم يرجعهم إلى التعلق بأسمائه ثم يردهم إلى شهود آثاره.

والسالكون على عكس هذا، فنهاية السالكين بداية المجذوبين -وبداية السالكين نهاية المجذوبين- لكن لا يمعنى واحد فربما التقيا

في الطريق هذا في ترقية وهذا في تدلية

“Eserlerinin vücudu ile isimlerinin vücuduna, isimlerinin vücudu ile sıfatlarının vücuduna, sıfatlarının sübütu ile zatının vücuduna delalet etmiştir. Cezbe erbablarına Allah Teâlâ’nın zatının kemali onlara keşif olunur. Sonra sıfatının müşahedesi daha sonra ismine bağlı kalmasına, ondanda eserlerinin görmesine. Sülük erbabı ise onların tersine müşahede ederler. O zaman cezbe ehlinin başlangıcı saliklerin sonucudur. Saliklerin başlangıcı cezbe erbabının sonucudur. Yalnız birleştikleri noktalarda da aynı durum ifade edilemez. Bazen yolda karşılanıp salik terakki (yani halktan Hakk’a) cezbe erbabıda tedellide (yani Hakk’tan halka) yükselip alçalırlar.”

لا يعلم قدر أنوار القلوب والأسرار إلا في غيب الملكوت. كما لا تظهر أنوار السماء إلا في شهادة الملك.

“Kalbin nuru ve sırrı ahiret âleminde ancak miktarı bilinir. Nasıl ki gökyüzündeki nurların miktarı ancak dünya âleminde bilinir.”

وجدان ثمرات الطاعات عاجلاً بشائر العاملين بوجود الجزاء عليها آجلاً

“İtaatin semeresini dünyada sezmek amilin amelinin mükâfatım acilen görmesinin müjdesi dir.”

كيف تطلب العوض على عمل هو متصدق به عليك أم كيف تطلب الجزاء على صدق هو مهديه إليك

“Sana tasadduk ettiği bir amelin karşılığını nasıl isteyebilirsin, sana hediye eylediği bir İhlâsın mükâfatını nasıl dileyebilirsin.”

قوم تسبق أنوارهم أذكارهم، وقوم تسبق أذكارهم أنوارهم ، وقوم تتساوى إذكارهم وأنوارهم ، وقوم لا إذ كار ولا أنوار ، نعوذ بالله من ذلك

“Bir kavim var ki nurları zikirlerinin önüne geçmiş, başka bir kavimde vardır ki zikirleri nurların önüne geçmiş, başka diğer bir kavimde vardır ki nurları ve zikirleri beraber gitmektedir, başka bir kavmin ise ne nurları ve nede zikirleri vardır. Bunlardan Allah Teâlâ'ya sığınırız.”

أنوارهم ذاكر ذكر ليستنير قلبه فكان ذاكراً استنار قلبه فكان ذاكراً والذي استوت إذ

كاره وأنواره فبذكره يهتدي وبنوره يقتدي

“Bir zâkir ki kalbinin onunla nurlanmasına vesile olsun diye zâkir olur. Başka bir zâkir var ki kalbi nurludur devamını sağlamak için zâkir olur kalbi nurludur hem de zâkirdir, bu kimseye zikri hidayete vesile olur, nuru da ona kılavuzluk eder.”

ما كان ظاهر ذكر إلا عن باطن شهود وفكر.

“Zikir batında görülen fikirde olandır. Yoksa zahirde görünen zikir değildir.”

أشهدك من قبل أن استشهدك ، فنعطفت بالهيته الظواهر، وتحققت بأحديته القلوب والسرائر.

“Sen şahit olmadan Allah Teâlâ seni müşahede etmiştir. Zahirde heybeti ona atfettiğin gibi kalplerde ve sırlarda birliği O’na tahakkuk (nispet) ettir.”

أكرمك ثلاث كرامات جعلك ذاكراً له ولولا فضله لم تكن أهلاً لجريان ذكره عليك وجعلك مذكوراً به إذ حقق نسبته

لديك وجعلك مذكوراً عنده ليتم نعمته عليك

“Allah Teâlâ üç şey ile sana ikramda bulunmuştur. Birincisi seni zikir ehli etmiş eğer onun iyiliğiyle olmasaydı dilinden o zikir çıkmazdı, ikincisi seni yanında zikir ettirdi, sana Allah Teâlâ’nın evliyası dostu dedirtti. Üçüncüsü yanında seni zikir etti böylece nimetin en yücesini sana verdi.”

رب عمر، اتسعت آماده، وقلت امداده ورب عمر، قليلة آماده كثيرة امداده.

“Bir ömür var ki zamanı uzun faydası az olur, bir ömür daha var ki zamanı kısa fakat faydası çok olur.”

من بورك له في عمره، أدركك في يسير من الزمن، من منن الله تعالى ،مالا يدخل تحت دوائر العبارة، ولا تلحقه الاشارة.

“Bir kimse ki ömründe zamanın bir kolaylığına kavuşursa, Allah Teâlâ’nın nimetlerine kavuşursa, bunu sözlerle ifade edemediği gibi işaretlerle dahi belirtemez.”

الخذلان كل الخذلان، أن تتفرغ من

الشواغل ، ثم لا تتوجه إليه، وتقل عوائقك ، ثم لا ترحل إليه.

"Hayal kırıklığı, ilâhî rahmetten mahrum kal(ma)mak ve meşguliyetlerden endişeler kurtulmak istiyorsun. Sonra da O'na yönelemiyor, engellerini azaltmıyor ve yönelmeye çalışmıyorsun."

الفكرة سير القلب في ميادين الأغيار

"Tefekkür yaratıkların alanında kalbin gezintisidir."

الفكرة سراج القلب فإذا ذهبت فلا إضاءة له.

"Tefekkür kalbin lambasıdır. Kalpte tefekkür olmayınca aydınlıkta olmaz."

الفكرة فكرتان : فكرة تصديق وإيمان ، وفكرة شهود وعيان، فالأولى لا رباب الاعتبار، والثانية لا رباب الشهود والاستبصار

"Tefekkür iki çeşittir. Birincisi inancı ve tasdikten oluşan tefekkürdür. İkincisi şühud (hakkı hak vasıtasıyla görmek) ve ayan (eşyanın ilahi

ilimdeki sureti) ile tefekkürüdür. Birincisi salik-lerin yolu ikincisi ise şuhud ve basiret sahibi olanlardır.”

Kaynakça

ALTUNTAŞ, İ. H. (2009). *Kırk Hadis.* İstanbul.

ALTUNTAŞ, İ. H. (2005). *Kutsi Dua ve Kaside-i Ercuze.* İstanbul: Gözde Matbaa.

ATEŞ, S. (1971). *İrfan Sofraları Niyazîi Mısrî.* Ankara.

EFLÂKÎ, A., & trc:Tahsin YAZICI. (1995). *Ariflerin Menâkıbı.* İstanbul: MEB.

İbrahim RAKIM. (1750). *Vakıât-ı Niyazî-i Mısri.* Süleymaniye Kütüphanesi No: 790 (İzmir Bölümü): Yazma.

KARAALP, S. A. (2009). *El-Hikem.* İstanbul: Ege.

KARACA, H. (2006). *Ahmed Mahir Efendi'nin El Muhkem Fi Şerhi'l - Hikem Adlı Eseri (İlk 100 Sayfa).* İstanbul : Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı-207592-Yüksek Lisans Tezi .

KEKLİK, N. (1980). *İbn-i Arabî'nin eserleri ve kaynakları için mısdak olarak elFutuhât el-Mekkıyye,.* İstanbul,: İstanbul Üniv. Ed. Fak. Yay.

Şems-i Tebrizî, M. N. (2007). *Makâlât.* İstanbul: Ataç.

Şeyh Mahmûd Şebüsterî, t. M. *Gülşen-i Râz.* Kitsan.

VELED, S. *İbtidânâme.*